

**Fenntartható növekedés (ESG) jogi
és gazdasági aspektusai**
KONFERENCIAKÖTET – VÁLOGATOTT
TANULMÁNYOK

2022

Pécs

2021. szeptember 23. Fenntartható növekedés (ESG) jogi és gazdasági aspektusai konferencia
válogatott tanulmányok

Kiadó:

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők/Editorial board:

Dr. Bujtár Zsolt

Dr. Gáspár Zsolt

Dr. Szilovics Csaba

Dr. Breszkovics Botond

Dr. Ázsoth Szilvia

Dr. Szívós Alexander Roland

Lektorálta:

Dr. Ferencz Barnabás

Dr. Bujtár Zsolt

ISBN: 978-963-429-814-4

Minden jog fenntartva.

A kiadvány szerzői jogvédelem alatt áll. A kiadványt, illetve annak részleteit másolni, reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni bármilyen formában vagy eszközzel - elektronikus vagy más módon - a kiadó és a szerzők írásbeli engedélye nélkül tilos.

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher and the authors.

Tartalomjegyzék

Bujtár Zsolt: ESG az intézményi befektetők szabályozása tükrében	4
Chrenóczy-Nagy Judit: Etikai kérdések a gyógyszeripari governance modellek kapcsán	14
Halász Vendel: A felelős társaságirányítás fenntarthatósági aspektusai	31
Gáspár Zsolt: Az el salvadori Bitcoin-törvény gazdasági és jogi aspektusai .	39
Yurt Enver: ESG- Environmental Social Governance or Eine scheinheilige Geschichte	52

Bujtár Zsolt*: ESG az intézményi befektetők szabályozása tükrében

Absztrakt:

A környezeti, társadalmi és felelős társaságirányítási (Environmental, Social and Governance - ESG) kérdések a klímaváltozás és a fenntartható jövőnk biztosítása érdekében világszerte egyre fontosabbá válnak. Az intézményi befektetők¹ döntő szerepet játszhatnak a költséges változások megfelelő motivációs rendszerének kialakításában, az ESG szempontok közvetítésében és fenntartásában. A szerző megvizsgálja az ESG-célkitűzések elérésének támogatása szemszögéből az intézményi befektetőkre vonatkozó szabályozási intézkedések hatékonyságát és relevanciáját a két meghatározó ország- illetve országcsoport: az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlatában. A jelen tanulmány az Egyesült Államok jelenlegi, nem kötelező erejű jogi eszközeinek (soft law) vizsgálatára, valamint az Európai Unió vonatkozó kötelező erejű szabályozására terjed ki.

Kulcsszavak: *ESG, felelős társaságirányítás, intézményi befektetők*

I. Bevezető

A környezeti, társadalmi és felelős társaságirányítás (Environmental, Social and Governance - ESG) kérdések fontossága napjainkra az átlagember számára is kézzel foghatóvá vált - a lokális természeti katasztrófák sorozatának megtapasztalásával. Ezzel kialakult egy konszenzus, mely bolygónk, a Föld negatív klímaváltozási folyamataink megállítására és a fenntartható jövőnk érdekében világszerte szükségessé váló intézkedések megtételére terjed ki. Az intézményi befektetők, akik a globális pénzügyi eszközök döntő részét professzionális módon kezelik és amely kezelt vagyon összege 2020 év végére elérte 103,1 ezer milliárd USD-t,² mely összegből 30 ezer milliárd USD már ESG konform.³ E

---

* Dr. Bujtár Zsolt, PhD, PTE ÁJK Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi tanszék, adjunktus, bujt.ar.zsolt@ajk.pte.hu

¹ Az intézményi befektetők azok a professzionális vagyonkezeléssel foglalkozó jogi entitások, melyek kizárólagos tevékenységként az általuk összegyűjtött vagy más entitások által összegyűjtött vagyont különböző jogi formákban kezelik. Az intézményi befektetők köre széles: a nyugdíjalapoktól, a befektetési alapokon át, a family office-okon keresztül az üzleti biztosítókig, és szuverén alapokig bezárólag egyaránt az intézményi befektetők köré tartoznak.

² Statista.com: <https://www.statista.com/statistics/323928/global-assets-under-management/>, (2021.10.21.)

³ Otsuka, A., 2021: ESG investment and reforming the fiduciary duty. Ohio State Business Law Journal, 15 évf.1. szám, pp. 136-163.

tény alapján látható, hogy megfelelő szabályozással az intézményi befektetők egyértelműen meghatározó szerepet játszhatnak e költséges változások megfelelő közvetítésében és végső esetben azok kikényszerítésében. Ez a szerep azáltal valósulhat meg, hogy az intézményi befektetők megkövetelik ESG szempontok érvényesítését az általuk kezelt pénzügyi eszközök kibocsátóitól, mindeközben maguk is jó példával járva elől ezen szempontok szerinti működés megvalósításában saját üzleti gyakorlatuk során. Azonban a pénzügyi szempontok⁴ ebben az esetben is felülírhatják az ESG szempontokat, ha azok csak ajánlásként, mint elvárt normaként, de nem kötelező jogi erővel bírnak, ezért szükséges lehet olyan kötő erejű szabályozásra, amely minden esetben kikényszeríti az intézményi befektetők részéről a fenntartható növekedést előtérbe helyező magatartásokat.⁵ Ezáltal válik hitelessé az intézményi befektetők részéről is az általuk elvárt ESG szempontok közvetítése a kibocsátók felé. Mint minden új, a korábbiakat jelentősen meghaladó változás esetében szükséges a társadalom kialakuló normáit önszervező formába öntő iparági ajánlások létrejöttét támogatni, majd azokra alapozva egy hatékony jogi szabályozást kialakítani. Ez a folyamat már megvalósult az Európai Unióban, az Egyesült Államokban pedig vita folyik a folyamat folytatásának módjáról és mikéntjéről.

II. Az ESG befektetések meghatározása

Az ESG kifejezés első használata a 2005. augusztus 25-én az IFC (International Finance Corporation) által Zürichben szervezett konferenciára⁶ datálható. A konferencia céljaként

---

⁴ Szívós, Alexander Az adórendszer és a pénzügyi kultúra összefüggései In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Breszkovics, Botond; Szívós, Alexander Roland Gazdaság és Pénzügyek A 21. Században II. - Konferenciakötet = Business And Economy In The 21st Century II. – Conference Proceedings Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar 207 p., pp. 54-56. és Szívós Alexander, 2021: A kriptoeszközökkel kapcsolatos adózási kérdések áttekintése. In: Bujtár, Zsolt; Szívós, Alexander Roland; Gáspár, Zsolt; Szilovics, Csaba; Breszkovics, Botond (szerk.), 2021: Kriptoeszközök világa a jog és gazdaság szemszögéből konferencia válogatott tanulmányok. PTE ÁJK pp. 259-275. és Szilovics Csaba, 2003: A magyar államháztartás pénzügyi rendszere In: Adójog alapjai. Illetékjog. A magyar államháztartás pénzügyi rendszere Pécs, Magyarország: PTE Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 59-62.

⁵ Chrenóczy-Nagy Judit, 2020: Pitfalls in business decisions – ethics or profitability? In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Breszkovics, Botond; Szívós, Alexander Roland (szerk.) Gazdaság és Pénzügyek a 21. században II. - Konferenciakötet = Business And Economy in the 21st Century II. – Conference Proceedings Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar pp. 155-169.

⁶ Ifc.org:https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_report_whocareswins2005__wci__1319576590784, (2021. 11. 25.)

tűzte ki, hogy az intézményi befektetők és pénzügyi elemzők központi helyet szenteljenek az ESG célok által meghatározott értékeknek a pénzügyi piacokról és pénzügyi termékeiről készülő pénzügyi értékelések, befektetés elemzések és a befektetési döntési folyamat során. A 2005-ös évben az ESG nemzetközi elterjedését a United Nations Environment Programme Finance Initiative⁷ is jelentős mértékben támogatta. A program hasonlóan az IFC zürichi konferenciájához az intézményi befektetői tevékenység jogi keretrendszerébe kívánta beilleszteni a környezetvédelmi, társadalmi és felelős társaságirányítási szempontokat⁸ is. Azt érdemes megjegyezni, hogy a norvég szuverén alap, a Norwegian Government Pension Fund Global 2005 előtt is, már 2001-ben a társadalmi felelősséget vállaló befektetések (Social Responsible Investment - SRI) megvalósítását helyezte előtérbe.⁹ A norvég szuverén alap 2001-ben az SRI fogalommal a hagyományos pénzügyi mutatószámok mellett a szociális és környezetvédelmi szempontok figyelembevételét emelte be a befektetési döntések szempontrendszerébe.

Larry Flink, a 6 ezer milliárd USD vagyont kezelő Blackrock első számú vezetője 2018-ban a Blackrock által megvásárolt részvények kibocsátó részvénytársaságai első számú vezetőinek küldött, nyilvános levelében arra hívta fel a CEO-ok figyelmét, hogy az ESG szempontokat priorizálni szükséges és fontos a hosszú távú stratégiai célok tisztázása is.¹⁰ A vezető egyesült államokbeli gazdasági társaságok első számú vezetőit tömörítő Business

---

⁷ Otsuka, A., 2021: Esg investment and reforming the fiduciary duty. Ohio State Business Law Journal, 15 évf.1. szám, pp.136-163.

⁸ A környezetvédelem témaköre az alábbi területeket foglalta ekkor magába: klímaváltozás, széndioxid kibocsátás, energiahatékonyság, hulladékfeldolgozás, biodiverzitás, erdőterületek csökkenése, a vízhiányhoz kapcsolódó vízhasználat. A társadalmi tényezők közül a munkakörülmények, a dolgozói elkötelezettség, az emberi jogok, a gender és humán diverzitás politikák, közösségi kapcsolatokat emelték ki a program résztvevői. A felelős társaságirányítás terén pedig az igazgatótanács összetétele, vezetői javadalmazás, könyvvizsgálat és a részvényesi és érintetti átláthatóság, korrupcióellenes politikák, lobbitevékenység és politikai tevékenységek szabályozása. Otsuka, A., 2021. Esg investment and reforming the fiduciary duty. Ohio State Business Law Journal, 15 évf.1. szám, pp. 136-163.

⁹ Nilsen, Heidi Rapp; Sjøfjell, Beate; Richardson, Benjamin J., 2019: The Norwegian Government Pension Fund Global: Risk Based Versus Ethical Investments, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, ISSN 1861-1559, Duncker & Humblot, Berlin, Vol. 88. évf. 1. szám, pp. 65-78.

¹⁰ Blackrock.com:<https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/2018-larry-fink-ceo-letter>, (2021.10.20.)

Roundtable¹¹ 181 első számú vezetője pedig a részvényesi elmélet¹² kizárólagos részvényesi érdekeivel szemben a hosszú távú célok mentén a stakeholder elmélet¹³ alapján az érintetteket helyezte előtérbe. A hosszú távú célok nemcsak egyetlen érintett, a részvényesi kör számára bír jelentőséggel, hanem az érintettek széles körének érdekeit¹⁴ is figyelembe veszi és harmonizálja ezeket az érdekeket, azzal, hogy értéket teremt a részvénytársaságok vevői számára, a munkavállalókba fekteti a tőke egy részét és fair és etikusan módon kereskedik a beszállítókkal és támogatja azt a közösséget, amelyben működik.¹⁵

III. ESG befektetések szabályozása az Európai Unióban

Az Európai Unió a Sustainable Finance Action Plan¹⁶ keretében átfogó jogszabályi keretet alakított ki a pénzügyi termékkel az Európai Unióban vagyongazdálkodással foglalkozó társaságok számára. A szabályozási csomag előzménye a 2019. június 18-i keltezésű ajánlás

---

¹¹ Businessroundtable.com: <https://www.businessroundtable.org/business-roundtable-redefines-the-purpose-of-a-corporation-to-promote-an-economy-that-serves-all-americans>, (2021.10.08.)

¹² Kecskés András - Halász Vendel, 2019: A 2003/71/EK irányelv (prospektus irányelv) szabályozási rendszere és a kibocsátási tájékoztatók új szabályozása Európai Jog 19. évf. no. 4. szám, pp. 10-11 és Kecskés András - Halász Vendel, 2012: A kezdeti nyilvános részvénykibocsátás kapcsán jelentkező prospektusfelelősség és kezelése Európai Jog, 12. évf. 4. szám, pp. 17-19 és Halász Vendel, 2016: A „társaság érdeke”: a vállalati vezetők tevékenységére irányadó szabályokról Európában és Amerikában, Magyar Jog 63. évf. 12. szám, pp. 698-699.

¹³ Nochta Tibor – Papp Tekla, 2019: Üzleti kockázat a szerződéses jogviszonyokban pp. 29-32. és Bold Uurna – Ferencz Barnabás – Kecskés András, 2019: Limiting „limited liability” Economics and Working Capital 4. évf. 3-4. szám, pp. 30-31. és Halász Vendel, 2021: Vállalatfelvásárlás, Budapest, Magyarország: Menedzser Praxis Kiadó pp. 20-25.

¹⁴ Yurt Enver, 2021: Wozu verpflichtet Eigentum? In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Szívós, Alexander Roland; Breszkovics, Botond; Gáspár, Zsolt (szerk.) Gazdasági kihívások a XXI. században : Konferenciakötet Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi Tanszék pp. 89-103. és Yurt Enver, 2020: Eigentum verpflichtet In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Breszkovics, Botond; Szívós, Alexander Roland (szerk.) Gazdaság és Pénzügyek a 21. században II. - Konferenciakötet = Business And Economy in the 21st Century II. – Conference Proceedings Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar pp. 124-138.

¹⁵ Otsuka, A., 2021. Esg investment and reforming the fiduciary duty. Ohio State Business Law Journal, 15 évf.1. szám, pp. 136-163 és Halász Vendel, 2017 A felelős társaságirányítás fogalmáról és értéktartalmáról JURA 23 évf. 1. szám pp. 247-259.

¹⁶EC.europa.eu:https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance_en, (2021. 11. 25.)

azon, a társadalom számára meghatározó jelentőségű társaságok (Public Interest Entities)¹⁷ számára, melyek a nyilvános tőzsdei jegyzés (tőzsdén jegyzett társaságok) illetve a nyilvánosság számára leginkább elérhető pénzügyi szolgáltatások (bank és biztosítás) széles körén keresztül közvetlenül és legnagyobb mértékben fejtheti ki hatását az egyes tagállamok nemzetgazdaságaira. Az ajánlás célja a klímaváltozásból eredő kockázatokra történő figyelemfelhívás az érintett társaságok esetében. A tőzsdén jegyzett társaságok esetében ez a figyelem kiterjed az üzleti modell klímaváltozási kockázatainak azonosításával a jobb hitelminősítés és olcsóbb banki hitelek elérésére, valamint a részvényesi és befektetői érdekérvényesítésből eredő lehetséges súrlódások csökkentésére.¹⁸ Hasonlóan a bankok esetében a klímaváltozás kockázatainak azonosítását támogatja az ajánlás. Ennek hatására banki hitel- és vagyonkezelési kockázatok és így a kötelező tartalékképzés mértéke is csökkenthető azáltal, hogy az ügyfélportfólióba a klímasemleges, illetve klímaérzékeny ügyfelek kerülnek bevonásra. A biztosítótársaságok a hitelezési tevékenység során a klímakockázataik beazonosításával, a kockázatok könnyebben kezelhetővé is válnak. Végül mind a bankok mind a biztosítótársaságok esetében a prudenciális felügyelet preventív eszközei finomhangolhatók például a szolgáltatók stressztesztjeinek a klímakockázatokra történő kiterjesztésével.¹⁹

A közzétételre vonatkozó ajánlások három fő típusa került elhatárolásra, annak klímakockázati kitettségének jelentősége szerint. A klímakockázatoknak erősen kitett²⁰ társaságok esetében a kötelező közzététel, a jelentős kitettséggel rendelkező társaságok esetében már csak erősen javasolt a közzététel megfontolása, míg a kevésbé klímakockázatoknak kitett társaságok esetében csak a lehetőség adott a közzététel

---

¹⁷ Azok a tőzsdén jegyzett társaságok, bankok és biztosítótársaságok és a tagállamok által meghatározott egyéb gazdasági társaságok köre, melyek 500 főnél több munkavállalót alkalmaznak lásd Financing Sustainable European Economy, Report on Climate-related Disclosures, 2019 január https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf, pp. 6.

¹⁸ Financing Sustainable European Economy, Report on Climate-related Disclosures, 2019 január: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf, p. 5.

¹⁹ Financing Sustainable European Economy, Report on Climate-related Disclosures , 2019 január https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf, p. 5.

²⁰ A kitettség (exposure) annak a lehetősége, hogy az adott kockázat bekövetkezése negatív hatással bírhat az adott gazdasági társaság tevékenységére.

megfontolására. Az ajánlás hatálya alá vont gazdasági társaságoknak a közzétételeket két csoportban: általános és kiegészítő információkra vonatkozóan kell csoportosítaniuk az adott társaság érintetti körével egyeztetve. Az általános információk első része a nyilvánosság kötelező tájékoztatása a társaság klímaváltozás kockázatairól és azok kezelésére vonatkozó irányítási folyamatairól, arról, hogy a társaság a klímaváltozás elleni védekezését miként építi be a stratégiájába és a kockázatkezelési folyamatába és az üvegházhatások gázok csökkentésére vonatkozó céljaiba.²¹ Ezen túl a társaságok saját értékelésük alapján tehetnek közzé információkat szintén általános és kiegészítő jelleggel a klímaváltozás hatásáról az üzleti modelljükben és arról, hogy a due diligence folyamataik során hogyan veszik figyelembe a klímaváltozás kockázatait, valamint, hogy a kockázatok megosztása és csökkentése során milyen fontos teljesítménymutatókat²² és azokra milyen cél értékeket meghatározva használnak.²³

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről 2021. március 10-étől, illetve június 30-ától rendkívül széles körben és kötelező erővel írta elő az ESG-vel kapcsolatos közzétételi kötelezettséget az 500 fő feletti alkalmazotti létszámot foglalkoztató pénzügyi piaci szereplők²⁴ és pénzügyi tanácsadók²⁵ esetében és a pénzügyi

---

²¹ Financing Sustainable European Economy, Report on Climate-related Disclosures, 2019 január https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf, p. 17.

²² Chrenóczy-Nagy, Judit, 2021: Az etikus vezetői döntéshozatal kihívásai napjainkban és ezek kezelési lehetőségei In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Szívós, Alexander Roland; Breszkovics, Botond; Gáspár, Zsolt (szerk.) Gazdasági kihívások a XXI. században : Konferenciakötet Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi Tanszék. pp. 1-12.

²³ Financing Sustainable European Economy, Report on Climate-related Disclosures, 2019 január https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf, p. 17.

²⁴ A pénzügyi piac szereplői: a biztosítási alapú befektetési terméket kínáló biztosító, a portfóliókezelést nyújtó befektetési vállalkozás, a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézmény, a nyugdíjbiztosítási termék előállítója az alternatív befektetésialap-kezelő és a pán-európai egyéni nyugdíjtermék szolgáltatója. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 Rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről 2.cikk 1. pont

²⁵ A pénzügyi tanácsadó olyan biztosításközvetítő, amely biztosítási tanácsadást nyújt biztosítási alapú befektetési termékek vonatkozásában; olyan biztosító, amely biztosítási tanácsadást nyújt biztosítási alapú befektetési termékek vonatkozásában; olyan hitelintézet, amely befektetési tanácsadást nyújt; olyan befektetési vállalkozás, amely befektetési tanácsadást nyújt; olyan ABAK, amely befektetési tanácsadást nyújt; vagy olyan

termékek és szolgáltatások²⁶ vonatkozásában. A közzétételi kötelezettséget a rendelet a társaságok honlapján történő információközlés formájában mind a szerződéskötés előtt mind azt követően rendszeres tájékoztatás formájában a befektetők, ügyfelek és más érintetti kör számára írta elő a rendelet hatálya alá vont társaságok és pénzügyi termékek esetében. A kötelező jelleggel a fenti pénzügyi piaci szereplők és tanácsadók honlapján közzétételre kerülő információk köre²⁷ kiterjed a fenntarthatósági kockázatok²⁸ befektetési döntésekbe történő figyelembevételére is.²⁹ A rendelet a jogalkotás ezen módja esetében kevésbé jellemző módon comply or explain lehetőséget biztosít az érintett társaságok számára. Ez a lehetőség szerint társaság vagy a fenntarthatósági due diligence politikát készít a fenntarthatósági tényezőkkel ellentétes hatásaira vonatkozóan a társaság vezetői illetve a társaság szintjén; vagy egy jelentést készít arról, hogy miért nem tartja jelentősnek a fenntarthatósági tényezőkkel ellentétes hatásokat illetve, hogy tervez-e számolni a jövőben ilyen negatív hatásokkal.³⁰ Hasonlóan kötelező, a fenti pénzügyi szolgáltatóknak közzé tenni

---

ÁÉKBV-alapkezelő, amely befektetési tanácsadást nyújt Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 Rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről 2.cikk 11. pont

²⁶ Pénzügyi termék: kezelt portfólió; alternatív befektetési alap (ABA); biztosítási alapú befektetési termék; nyugdíjbiztosítási termék; nyugdíjkonstrukció; ÁÉKBV; vagy pán-európai egyéni nyugdíjtermék Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 Rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről 2.cikk 12. pont

²⁷ Macfarlanes.com: <https://www.macfarlanes.com/media/3653/eu-disclosure-regulation-overview-v6.pdf>, (2021.10.11.)

²⁸ 2019/2088 rendelete tartalmazza a fenntarthatósági kockázat definícióját, mely szerint „olyan környezeti, társadalmi vagy irányítási esemény vagy körülmény, melynek bekövetkezése, illetve fennállása tényleges vagy potenciális, lényeges negatív hatást gyakorolhat a befektetés értékére”. 2. cikk. 22.pont

²⁹ Gáspár Zsolt, 2020: Scamming Investors: Ponzi scheme in the cyberspace In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Breszkovics, Botond; Szívós, Alexander Roland (szerk.) Gazdaság és Pénzügyek A 21. Században II. - Konferenciakötet = Business And Economy In The 21st Century II. – Conference Proceedings Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar pp. 78-80. és Gáspár Zsolt, 2020: Piramisjátékok szervezése az online térben In: Baráth, Noémi Emőke; Mezei, József Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), pp. 78-81.

³⁰ Szuchy Róbert, 2020: A Blockchain technológia alkalmazása a kötelmi jogban In. Csitéi, Béla - Dr. Certicky, Mária: Az önzetű járművek és a kontraktuális felelősség. Jogértelmezési nehézségek a személyszállítási szolgáltatási és a bérleti szerződések körében Miskolc, Magyarország: Magánjogot Oktatók Egyesülete, pp. 75-83. és Szuchy Róbert, 2018: Az új technológiák hatása az energijogra In. Homicskó, Árpád. Technológiai

azokat az információkat a javadalmazási politikájukra vonatkozóan, melyek e részpolitika a fenntarthatósági kockázatainak integrálását területén mutatja be konzisztens módon.³¹

Az Európai Unió fenti, Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről jogi kötőerővel írja elő a pénzügyi szolgáltatók fenntarthatósági kockázatok integrálásáról szóló kötelező információs tájékoztatási kötelezettségeit. Ezzel a pénzügyi szektor vezető társaságai nemcsak példát mutatnak, de pénzügyi termékeik során maguk is feltárják a klímavédelemmel kapcsolatos kockázatok széles körét, a kibocsátók és a saját üzleti modelljeik vonatkozásában egyaránt. Ezzel az Európai Unió jogalkotása³² a felelős társaságirányítás is egy kötelező törvényi szabályozás szintjére emelte a fenntarthatósági kockázatok kezelése tekintetében és egyúttal példát mutatott a többi állam jogalkotója számára.

IV. ESG szabályozás az Egyesült Államokban

Az Egyesült Államokban a nyilvános társaságokra vonatkozóan az ESG szempontok figyelembevételére vonatkozó információk közzététele tekintetében a jogi szabályozás a soft-law keretei között valósulnak meg. Ezek az önkéntesen közzétett információk részben a hitelminősítő, részben a vagyongazdálkodó társaságok által meghatározott ajánlások elfogadásával és az ott meghatározott információk önkéntes közzétételeivel valósulnak meg. Az így alkalmazott sztenderdek azonban már számosságukban is 100 feletti szabályrendszert³³ foglalnak magukba.³⁴

---

kihívások az egyes jogterületeken Budapest, Magyarország: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar pp. 203-216.

³¹ Macfarlanes.com: <https://www.macfarlanes.com/media/3653/eu-disclosure-regulation-overview-v6.pdf>, (2021.10.11.)

³² Breszkovics Botond, 2020: Kriptoszabályozás Wyomingban Szerk. Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Breszkovics, Botond; Szívós, Alexander Roland Business and Economy in the 21st Century II. – Conference Proceedings Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar p. 107.

³³ A legfontosabbak közülük a Sustainability Accounting Standards Board (SASB) és a Climate Disclosure Standards Board (CDSB), melyek közösen létrehozták a Task Force on Climate-Related Financial Disclosure-t (TCFD), valamint még érdemes megemlíteni a Global Reporting Initiative-t (GRI) és a Carbon Disclosure Projectet (CDP). El-Hage, J., 2021. Fixing ESG: Are mandatory ESG disclosures the solution to misleading ESG ratings? Fordham Journal of Corporate and Financial Law, 26. évf. 2. szám, p.364.

³⁴ El-Hage, J., 2021: Fixing ESG: Are mandatory ESG disclosures the solution to misleading ESG ratings? Fordham Journal of Corporate and Financial Law, 26. évf. 2. szám, pp. 359-390.

A vita jelenleg éppen arról folyik jogalkotó és a jogalkalmazók, valamint a tudományos élet szereplői között az Egyesült Államokban, hogy megfelelő-e a jelenlegi, általános a fiduciárius vagyongazdálkodói szerepből (trust) eredő kötelezettség, mely szerint minden materiális hatással bíró kockázat figyelembevételével szükséges a vagyongazdálkodóknak eljárni a kedvezményezett érdekében.³⁵ Ennek keretében az ESG szempontok alkalmazása során felmerülő kockázatok közvetve a részvényesek mellett egy jóval szélesebb érintetti kör érdekeinek a figyelembevételét is szükségszerűen megvalósítja, hiszen ez a kedvezményezettek érdeke is. Ebben a gondolatmenetben azonban összemosódik a rövid és hosszú távú részvényesi és kedvezményezetti érdek, mely azonban jelentős eltérést mutathat az idő függvényében.³⁶ Itt csak példaként érdemes kiemelni a negyedéves tőzsdei megméréstetés és a hosszú távú tulajdonosi érdek között feszülő ellentéteket az idő dimenzió tekintetében.

Bár az Értékpapír és Tőzsdefelügyelet (Securities and Exchange Commission - SEC), mint az Egyesült Államokban de facto jogalkotó és jogalkalmazói szerepben egyaránt megjelenő tőkepiaci felügyelete a 2021-es jogalkotási napirendjére³⁷ felvette a klímaváltozáshoz köthető kockázatok és lehetőségek kibocsátói közzétételi kötelezettségeinek szigorítására szolgáló javaslat megfontolását, de ez korántsem jelenti a jelenlegi gyakorlat gyors változtatásának a megvalósulását, csak annak a lehetőségét. A szerző szerint éppen az Egyesült Államok 2007-2009-es subprime válsága mutatja annak a szükségszerűségét,³⁸ hogy kötő erejű szabályozás biztosítsa egy társadalmilag fontos szempont figyelembevételét a pénzügyi szektorban. A kötelező szabályok megalkotása és betartatása ebben az esetben

---

³⁵ Mahoney, P. G., & Mahoney, J. D., 2021. 'ESG' disclosure and securities regulation. Regulation, 44. évf. 3. szám, pp. 10-13.

³⁶ Breszkovics Botond, 2021: Az elsődleges nyilvános érmekibocsátás előtti jogi teendők Európában. In: Bujtár Zsolt; Szívós Alexander Roland; Gáspár Zsolt; Szilovics Csaba; Breszkovics Botond (szerk.) Kripto eszközök világa a jog és gazdaság szemszögéből. 2021. Konferenciakötet - Válogatott tanulmányok. Pécs. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 136-158.

³⁷ Reginfo.gov: <https://www.reginfo.gov/public/do/eAgendaViewRule?>, (2021.10.11.)

³⁸ Lentner Csaba – Zéman Zoltán, 2016: Handling Crisis – Role in the Economy, Moderni Veda, 2016 no 3. pp. 45-58. és Szilovics Csaba, 2000: A liberalizáció lépései a devizabelföldi természetes személyek devizabirtoklása terén JURA, 6. évf., 1-2 szám, pp. 115-120., valamint Szilovics Csaba, 2019: Az adócsalás elleni küzdelem új eszközéről, Büntetőjogi Szemle 8. évf. 1. pp. 103-104. és Zéman Zoltán – Kalmár Péter - Lentner Csaba, 2018: Evolution of Post-Crisis Bank Regulations and Controlling Tools: A Systematic Review from A Historical Aspect Banks And Bank Systems, 13. évf. 2. szám, pp 138-140.

megvalósítható és így elkerülhető a greenwash technika segítségével a rövid távú profit szempontok magánosítása és a hosszú távú költségek társadalmosítása, ahogy az a subprime válság esetében is az történt az Egyesült Államokban.

V. Összegzés

A szerző a tanulmány céljából az intézményi befektetők befektetési döntéseit és üzleti tevékenységét a vizsgálatát tűzte ki - a klímavédelmi szempontok integrálása szempontjából, hiszen ezek a meghatározó pénzügyi szolgáltatók döntő szerepet játszhatnak e hosszú és rövid távon is egyaránt költséges változások megfelelő motiválási rendszerének kialakításában, és az ebben foglalt szempontok a kibocsátók felé történő hatékony közvetítésében. A szerző megvizsgálta kötelező erejű és az ajánlásokra építő szabályozási intézkedések hatékonyságát az ESG-célkitűzések elérésének a támogatása során. A jelen tanulmány az Egyesült Államok jelenlegi már több mint száz különböző, nem kötelező erejű jogi eszközeinek (soft law) az elméleti megalapozottságát vizsgálta összehasonlítva az Európai Unió hatályos kötelező erejű szabályozásával, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló rendeletével.

Megállapítható, hogy lehetséges és szükséges is kötelező érvényű szabályokat bevezetni ahogy az az Európai Unió tette. Azért szükséges a soft-law szabályozásnál erősebb jogi erővel bíró szabályozás, mert éppen a pénzügyi szektor története mutatja azt, hogy a hosszú távú és az érintettek széles körére kiterjedő érdekharmónizáció kevésbé jellemző a pénzügyi szektorra. Igaz ez még annak ellenére is, hogy a javadalmazási rendszer több éves csöpögtetett kifizetéseivel megpróbálta a jogalkotó a hosszú távú érdekeltséget megteremteni a szektorban, de ez még eddig nem járt egyértelműen sikerrel. Ezért megalapozottnak tűnik a további, a hagyományos befektetési alapok (UCITS) az alternatív befektetési alapok (AIF) vezetőire és a MIFID hatálya alá tartozó vagyongazdálkodókra történő ESG szabályozás is, mely a fentiekén túl nemcsak személyi hatályában terjeszti ki az ESG szempontok befektetési döntések során történő alkalmazásának kötelező beépítését a döntési szempontok közé, de felsővezetői szintű képviselőket is megköveteli az 5 főnél több személyt alkalmazó alap- és vagyongazdálkodói tevékenységet folytató vállalkozások esetében.³⁹

---

³⁹ <https://www.macfarlanes.com/media/3454/m-00-practice-notes-draft-esg-measures-to-amend-the-ucits-aifmd-and-mifid-rules-overview.pdf>, (2021.10.11.)

Chrenóczy-Nagy Judit*: Etikai kérdések a gyógyszeripari governance modellek kapcsán

Absztrakt:

A fenntarthatóság kérdése a gyógyszeripar egyik aktuális kérdése, hiszen az iparág működése nagy hatással van az ENSZ által megfogalmazott Fenntartható Fejlődési Célok közül az egészség és jóllét biztosítására minden korosztály számára. Az iparágra jellemző szigorú szabályok ellenére a számos kérdés merül fel a tisztességes üzleti gyakorlattal, a beteg érdekeinek elsődleges szem előtt tartásával, a korrupció jelenlétével kapcsolatban. A pozitív törekvések ellenére az iparág társadalmi megítélése meglehetősen vegyes. Jelen tanulmány célja, hogy röviden elemezze az okokat, egy holisztikusabb képet adjon a téma összetettségéről és kísérletet tegyen javító intézkedésekre. A tanulmány megvizsgálja melyek azok a vállalati és kormányzati governance modellek, amelyek javíthatják a betegellátás minőségét, hozzájárulhatnak a Fenntartható Fejlődési Célok eléréséhez és ezen keresztül pozitív irányba mozdíthatnák az iparág társadalmi megítélését.

Kulcsszavak: *Gyógyszeripar, governance modell, fenntarthatóság, etika*

I. Bevezetés

Az elmúlt évek során a vállalatok gazdasági teljesítményének értékelésekor egyre nagyobb hangsúly helyeződött a fenntarthatósági szempontokra. A fenntarthatóság keretrendszerét az angol ESG (Environment, Social, Governance¹) betűszóval jelölik, ami a vállalat tevékenységét környezeti, társadalmi és társaságirányítási szempontok figyelembevételével vizsgálja². A növekvő társadalmi érdeklődésnek köszönhetően a jogalkotó és szabályozó intézmények a fenntarthatósági szempontokat beépítik a

---

* Chernóczy-Nagy Judit, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PTE ÁJK Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi Tanszék, doktorandusz

¹ Governance jelentése: azon szabályok és eljárások összessége, amely meghatározza, hogy a különböző szinten lévő döntéshozók milyen feladatkörrel, és felelősségi körrel rendelkeznek. <https://www.spglobal.com/en/research-insights/articles/what-is-the-g-in-esg>, (2021.10.24.)

² EZ: Miért beszél mindenki az ESG-ről? https://www.ey.com/hu_hu/strategy-transactions/miert-beszelmindenki-az-esg-rol---, (2021.10.24.)

jogszabályokba, a piaci szereplők pedig a piaci tranzakciókhoz kapcsolódó döntéshozatalukba. A fenntarthatóság kérdése üzleti területen nem kérdéses, az elmúlt években a tőzsdén jegyzett vállalatok többsége a pénzügyi mutatók mellett a fenntarthatósági mutatókat is közzéteszi, és ezek az eredmények mérhető hatással vannak a vállalat pillanatnyi értékére³. A fenntarthatóság vállalati oldalról a versenyképesség megtartását, erősítését is jelenti. A gyógyszeripari vállalatoknál a versenyképesség kérdése megjelenik a kutatás-fejlesztés erőforrásainak biztosításánál, a gyógyszerek, egészségügyi szolgáltatások árazásánál, illetve a szellemi tulajdon védelmének területén is. Mindemellett a teljes keretrendszer együttes alkalmazása összetettsége, komplexitása miatt sokszor nehézségekbe ütközik. Jelen tanulmány célja a gyógyszeripar ESG törekvéseinek rövid áttekintése és elemzése, kiemelt tekintettel a társadalmi és társaságirányítási elemekre vonatkozóan. A tanulmány fókuszában a gyógyszeripari vállalatok azon compliance rendszereinek bemutatása és elemzése áll, melyek elsődleges célja az egészségügyi szakemberekkel való tisztességes együttműködés feltételeinek biztosítása, a korrupció megelőzése.

II. ESG kérdései a gyógyszeriparban

A gyógyszeriparban a fenntarthatóság mindhárom eleme jelentős súllyal rendelkezik.

2.1 A környezeti hatás

A gyógyszergyártás környezeti hatása, a veszélyes anyagok, hulladék megfelelő kezelése, nyilvántartása, feldolgozása, megsemmisítése, az új technológiák bevezetésekor a környezeti hatások, illetve a környezet károsításának becslése a körültekintő kockázatelemzés része kell, hogy legyen. A környezetkímélő, illetve kockázatcsökkentő elemek piaci és versenyelőnyt is jelenthetnek, hiszen az állami támogatások is előnyben részesítik az innovatív technológiák alkalmazását.

2.2 A társadalmi hatás

A gyógyszeripari tevékenység társadalomra, társadalmi jólétre gyakorolt hatása szintén jelentős. Az ENSZ által 2015-ben megfogalmazott és 193 ország által elfogadott 17 pontban összefoglalt Fenntartható Fejlődési Célok⁴ közül a harmadik cél az Egészség és Jólét biztosítása minden ember számára 2030-ig. 2020 óta a COVID-19 világméretű pandémia

---

³ David Freiberg, Jean Rogers and George Serafeim, 2020: How ESG Issues Become Financially Material to Corporations and Their Investors; Harvard Business School Working Paper, pp. 20-56.

⁴ AJBH_ ENSZ fenntartható fejlődési célok. <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg->, (2021. 11. 17.)

rámutatott az emberiség sebezhetőségére és arra a közvetlen összefüggésre, hogy egy rosszul kezelt járvány milyen mértékű hatással van a gazdasági növekedésre, teljesítményre. A pandémia előtt a fókusz a várható élettartam növelésén, a gyermekhalandóság csökkentésén a súlyos, tartós egészségkárosodást, életminőséget rontó betegségek terápiáinak kifejlesztésén volt. Ehhez két irányból szükséges erőfeszítést tenni: egyrészt fontos a higiéniai körülmények javítása, másrészt elengedhetetlen az egészségügyi rendszerek finanszírozásának korrekt megoldása, ami lehetővé teszi, hogy mindenki számára elérhető legyen egy magasszintű egészségügyi ellátás. A pandémiás vészhelyzet a világon meglévő aránytalanságokat tette még láthatóbbá.⁵ A harmadik Fenntartható Növekedési Cél eléréséhez az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése mellett elengedhetetlen a gyógyszeripar jelenlegi szerepének, szabályozási környezetének további finomítása, a korrupció visszaszorítása, az átlátható működés biztosítása, az árazás kezelése, a verseny szabályozása. A célok elérést több szervezet különböző kezdeményezésekkel támogatja. Jelen tanulmányban a Transparency International Pharmaceuticals & Healthcare Programme részeként 2016-ban készített tanulmányt használjuk egyik referenciaként⁶. A tanulmány rávilágít azokra a kihívásokra, amelyekkel a törvényalkotók szembesülnek a megfelelő korrupció-ellenes szabályok kidolgozásakor. A tanulmány az alábbi okokat nevezi meg: Az objektív adatok hiánya, ami segíti a korrupció megértését a gyógyszeriparban; A gyenge nem-átfogó jogi keretrendszer, ami gyakran az önszabályozás erejére épít; A gyógyszercegek gyakran nem megfelelő befolyásgyakorlásának valószínűsége a profitmaximalizálás érdekében; A felsővezetői elkötelezettség hiánya mind vállaltvezetői mind jogalkotói szinten. A gyógyszeripar egyik sajátossága, hogy az ún. értéklánc igen hosszú (felöleli többek között az R&D tevékenységet, a gyártást, a piacra bevezetés engedélyezését, az ártárgyalást, az ismertetést, pharmacovigilanciát stb.). A felsorolt okok az értékteremtési lánc több pontját is érintik, jelen tanulmányban a helyszűke miatt a gyógyszer marketing területen jelentkező kihívásokat vizsgáljuk.

---

⁵ UN: Sustainable development goals. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>, (2021. 11. 17.)

⁶ Jillian Clare Kohler; Martha Gabriela Martinez; Michael Petkov and James Sale, 2016: Corruption in the pharmaceutical sector Diagnosing the challenges; Transparency International Pharmaceuticals & Healthcare Programme, pp. 1-46.

2.3. Governance

A fenntarthatósági szempontok harmadik eleme a megfelelő Governance biztosítása. A governance rendszerekhez egyrészt az állam biztosítja a megfelelő keretrendszert a jogszabályokon keresztül, másrészt az iparág ún. soft-law formában (iparági ajánlásokon keresztül) ad további támpontot, harmadrészt az egyes vállalatok a belső folyamatai és kiépített rendszerei határozzák meg a vállalatnál dolgozók felelősségi köreit, feladatait.⁷ A gyógyszercégeknek – tulajdonosi szerkezetüktől és székhelyüktől függően több jogszabálynak is meg kell felelni.

2.3.1 Nemzetközi és hazai jogszabályi környezet

A gyógyszeripar globális jellegénél fogva törvényi szinten is több szinten szabályozott. Az iparági korrupció-elleni küzdelemben a leggyakrabban figyelembe vett és sokszor benchmarként használt törvény az amerikai FCPA (Foreign Corrupt Practices Act⁸) és az ún. Sunshine Act⁹. A Sunshine Act kötelezővé teszi, hogy az egészségügyi szektorban dolgozó szakemberek felé gyógyszer cég vagy gyógyászati, orvostechnikai eszközöket gyártó cég általi kifizetéseket a vállalatok nyilvánossá tegyék, ezzel is növelve az átláthatóságot. Európai viszonylatban még fontos kiemelni Egyesült Királyság kormányszata által alkotott Bribery Act 2010 törvényt és az OECD által 1997-ben előterjesztett és elfogadott Külföldi hivatalos személyek megvesztegetése elleni küzdelemről a nemzetközi kereskedelmi ügyletekben elnevezésű egyezményt, amelyet Magyarországon 2000. évi XXXVII. törvény hirdetett ki.¹⁰

Magyarországon az egészségügy működését jelenleg 15 törvény, 32 kormányrendelet és 58 miniszteri rendelet szabályozza.¹¹

---

⁷ Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2015: Merre tart a gazdasági jogi szabályozás a Quaestor botrány után? I. Gazdaság és Jog 23. évf. 11. szám pp. 3-8.

⁸ FCPA: Amerikai korrupciót tiltó törvény, amit 1977-ben alkottak és minden olyan vállalatra vonatkozik, ami amerikai tulajdonban van, amerikai székhellyel rendelkezik vagy az amerikai tőzsdén jegyzett. <https://www.justice.gov/criminal-fraud/foreign-corrupt-practices-act>, (2021.10.24.)

⁹ Sunshine Act of 2009: az egészségügyi dolgozóknak történt kifizetések kötelező közzététele. <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/senate-bill/301>, (2021.10.24.)

¹⁰ Klotz Péter, 2018: Nemzetközi antikorrupciós törekvések és egyezmények. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p.7.

¹¹ A rendelet aktuális listája elérhető az OGYÉI honlapján. https://ogyei.gov.hu/magyar_jogszabalyok, (2021.10.24.)

2.3.2 Nemzetközi és hazai szakmai szövetségek szerepe a governance területén

A kormányzati szerveken kívül a szakmai szervezetek játszanak jelentős szerepet a jó gyakorlatok kialakításában. A szakmai szervezetek tagságukat tekintve képviselhetnek egy adott területen működő vagy adott profilú vállalatokat (pl. Innovatív Gyógyszergyártók Egyesülete) hazai és nemzetközi szinten egyaránt. A különböző szakmai szervezeteket az ún. ernyőszervezetek fogják össze, ezzel is biztosítva a nagyobb lefedettséget és az összhangot egy adott iparágban. A gyógyszeriparban Európában az EFPIA (European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations - Európai Gyógyszergyártók és Egyesületek Szövetsége) az egyik legjelentősebb európai ernyőszervezet, amely 33 nemzeti egyesületi és 39 vezető gyógyszer cég tagot tömörít és ezen keresztül képviseli a gyógyszeripar érdekeit.¹² Az Unió ernyőszervezet mellett jelentős szerepet töltenek be az országos szakmai szervezetek és egyesületek.

Magyarországon a Generikus Egyesület¹³, a Magyarországi Gyógyszergyártók Egyesülete¹⁴ és az Innovatív Gyógyszergyártók Egyesülete¹⁵ a három legmeghatározóbb szakmai szervezet, ami gyakorlatilag teljes mértékben lefedi a hazai gyógyszeripari szereplőket. Az AIPM (Innovatív Gyógyszergyártók Egyesülete) Magyarországon 26 gyógyszeripari vállalatot képvisel, és jelentős szerepet vállal a magyar iparági környezet alakításában. Governance szempontból ezen szervezetek feladata egyrészt, hogy képviselje tagjai érdekeit, másrészt ajánlásokat, értelmezéseket dolgozzanak ki, ami segíti a jogszabályok alkalmazhatóságát a tagok számára, harmadrészt szorosan együttműködve a jogalkotó és felügyeleti szervekkel támogassa az egészségügy fejlesztését, tiszta kereteket biztosítson a szereplők számára. A szakmai szervezetek ajánlásait a tagvállalatok vállalják, hogy átveszik és beépítik a saját compliance programjukba, governance¹⁶ modelljeikbe.

---

¹² Az EFPIA-ról bővebb információ a honlapról érhető el: <https://www.efpia.eu>, (2021.10.24.)

¹³ Generikus Egyesület.hu: <https://www.generikusegyesulet.hu>, (2021.10.24.)

¹⁴ Magyarország.org: <https://www.magyosz.org/hu>, (2021.10.24.)

¹⁵ AIPM.hu: <https://aipm.hu/hu>, (2021.10.24.)

¹⁶ Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2015: Egzotikus problémák a társaságok irányítási rendszerében JURA 21. évf. 2. szám pp. 161-169.

III. A korrupció főbb területei

2017. október 7-én az EU Bizottsága publikálta a frissített kutatási eredményét egy 2012-es kutatásnak, amely a korrupciót vizsgálta az EU egészségügyi szektorában.¹⁷ A 2017-es tanulmány 28 tagállamot vizsgált, de fokozott figyelmet fordított Horvátországra, Görögországra, Magyarországra, Litvániára, Lengyelországra és Romániára. A tanulmány megállapította, hogy az egészségügyi szektor kifejezetten érzékeny és kitett a korrupciónak. Az egészségügyben megjelenő korrupciót hat kategóriába sorolta: Egészségügyi szolgáltatások eléréséhez kapcsolódó korrupció; Beszerzéshez kapcsolódó korrupció; Nem megfelelő marketing kapcsolatok; Magas pozícióval való visszaélések; Nem megfelelő támogatási igények; Vesztegetés és sikkasztás gyógyszerek és orvostechikai eszközök relációjában.

A kategóriákból látható, hogy a korrupció több szinten, különböző stakeholderekkel kapcsolatban jelenik meg; ide tartoznak a betegek, egészségügyi szakemberek, társadalombiztosítási hozzájárulást meghatározó hatóságok, szabályozó hatóságok. Azon gyógyszeripari vállalatok szempontjából, akik egy adott országban a gyógyszerek forgalmazásért felelnek (és nem történik gyártás) a korrupció két fő területet érint: a) a vállalatok nem megfelelő marketing gyakorlata az egészségügyi szakemberekkel szemben és b) a beszerzési döntések nem megfelelő módon történő befolyásolása. Minden gyógyszervállalat felelőssége, hogy ezekre megfelelő governance modelleket dolgozzon ki, amelyek biztosítják a külső szabályoknak is megfelelő keretrendszert és részletesen szabályozzák a konkrét eljárásokat, a megfelelő dokumentációt, a világos felelősségi köröket és az átláthatóságot. A healthcare compliance terület az, amelyik az egészségügyi szakemberekkel való tisztességes együttműködést (megfelelő marketing kapcsolatok) hivatott szabályozni és ellenőrizni.

A vállalati compliance programok biztosítják vállalati szinten a jó gyakorlatot¹⁸. A

---

¹⁷ European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs, Weistra, K., Swart, L., Oortwijn, W. (2017). Updated study on corruption in the healthcare sector : final report, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2837/68580>, (2021.10.24.) és

European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs, (2015). Study on corruption in the healthcare sector, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2837/58154>, (2021.10.25.)

¹⁸ Compliance online: Starting a sustainable healthcare compliance program. <https://www.complianceonline.com/resources/starting-a-sustainable-healthcare-compliance-program.html>, (2021.10.24.)

jogszabályok és iparági ajánlások mellett ezekre az addicionális elemekre azért van szükség, mert ezek fésülik össze a vállalat értékrendjét a külső elvárásokkal. A belső processek jelentősen eltérhetnek egyes vállalatok esetében. A különbségeket az indokolja, hogy egyes vállalatok különböző üzleti modell alapján működhetnek, mások a stratégiai irányok, emiatt máshol húzódnak meg a kockázatok. Ha a vállalati értékek ugyanazok is, azok értelmezése és súlya egyes vállalatoknál eltérő lehet.

Az ideális vállalati kultúra azt az üzleti viselkedést támogatja, amely a vállalat tevékenységéből eredő társadalomra negatívan ható költségek csökkentése mellett köteleződik el, annak ellenére, hogy „óvatos csalással” még a jog keretein belül lehet maradni¹⁹. Egy jó compliance program integrálja a törvényi, iparági és vállalati elvárásokat. Alapelv, hogy a három sarokpont közül mindig a legszűkebb keresztmetszet mentén szülessenek meg a döntések.

Döntéshozói oldalról az un. szürke zónák felismerése és arra adott helyes döntés jelenti a kihívást. Ezek az a terület, ahol nincs direkt útmutató, ahol fontos értékek ütköznek és nem látható mindig tisztán a prioritás. Ezekben az esetekben különösen nagy jelentősége van a vállalati kultúrának és a döntéshozó személyének, mennyire képes kontextusba helyezni az adott kérdést és az alapján végig gondolni a megoldást.

IV. Healthcare Compliance

4.1 A jó compliance rendszer elemei

A Healthcare compliance több, mint tíz éve létező szakmai terület, a gyógyszeriparban mára megkerülhetetlen szervezeti funkció. Ennek köszönhetően keretrendszere mára alaposan kidolgozottnak tekinthető. A szakirodalomban több szerző foglalkozott azzal, hogy melyek az elemei a hatékony és alapos vállalati compliance programoknak.

---

¹⁹ Draft: September 10, 2016. Copyright, 2016, Donald C. Langevoort. Forthcoming in the American Criminal Law Review: https://www.ethicalsystems.org/wp-content/uploads/2016/09/files_Langevoort_CultureofCompliance.pdf, (2021.10.29.)

Az ajánlások és a tapasztalat alapján a hatékony healthcare compliance program az alábbi fő elemekkel rendelkezik.^{20;21;22}

4.2 *Healthcare Compliance Officer és Osztály*

A szervezetben a területért kijelölt felelős szakember és/vagy osztály. Lehet jogi, üzleti vagy egészségügyi végzettsége, háttere. Pozíciójából fakadóan közvetlen kapcsolatban áll a vállalat felsővezetésével, de szervezetenként attól független. Előny, ha rendelkezik üzleti tapasztalattal, ismeri a vállalat üzleti folyamatait és érti a stratégiát. Feladata a compliance program kidolgozása, megvalósítása, a kockázatok feltárása és azok csökkentése, a szükséges képzések biztosítása, üzleti partnerként a külső, belső stakeholderekkel való szoros együttműködés, a tevékenységek monitoring-ja, folyamatok tesztelése, audit során ő koordinálja a folyamatot. A Healthcare Compliance Officer önálló szakterületté fejlődött az elmúlt években, önálló szakmai képviseléssel is rendelkeznek, ami a Health Care Compliance Association (HCCA).²³

Ha a vállalat mérete és az interakciók komplexitása igényli, akkor az Officer vezethet egy teljes Compliance részleget.

4.3 *Healthcare Compliance Committee*

A szervezet vezetőit tömörítő döntéshozó testület. A testület hagyja jóvá a stratégiát, a bevezetett és alkalmazott eljárásokat. A Compliance Officer a Committee jóváhagyásával és támogatásával végzi a munkáját.

4.4 *Eljárások, SOP-k (Standard Operating Procedure) és a folyamatokat támogató belső rendszerek*

A magas szintű compliance programmal működő vállalatok esetén az üzletmenet szabályozó irányelvek többszintűek.

A vállalati értékeket jellemzően a Credo vagy a Küldetési nyilatkozat mutatja. Ez az alapja

---

²⁰ Compliance online: Starting a sustainable healthcare compliance program. <https://www.complianceonline.com/resources/starting-a-sustainable-healthcare-compliance-program.html>, (2021.10.24.)

²¹ http://apkf.eu/files/compliance/5_DE.pdf, (2021.06.02.)

²² The how to guide on creating a robust ethics&compliance program; <https://f.hubspotusercontent20.net/hubfs/4979575/Whitepapers/E&C%20Programme%20eBook.pdf>, (2021.10.29.)

²³ HCCA-INFO.org: <https://www.hcca-info.org/about-hcca>, (2021.10.24.)

a többi, gyakorlatot előíró, szabályozó folyamat leírásoknak. A belső, részletesen kidolgozott eljárások is többszintűek. Az ún. Standard Operation Procedure az adott tevékenység kereteit és a folyamat általános lépéseit rögzíti. Ez alapján készülnek az adott területen konkrétan meghatározott és leírt munkafolyamatok az ún. Work Instruction dokumentumok.

Egy multinacionális vállalat esetén az SOP-k lehetnek a nemzetközi, anyavállalat által leírt folyamatok és a helyi szinten kidolgozott folyamatok egyaránt. A nemzetközi, regionális eljárások esetén fontos, hogy az eljárásnak legyen egy hazai terepre leképzett változata (LID-Local Implementation Document) és egy nagyon konkrét lépéseket tartalmazó Work Instruction. Ezeknek a dokumentumoknak a cég alapértékein és alapelvein túl tükrözniük kell és összhangban kell lenniük a helyi szabályokkal.

A folyamatokat támogató rendszerek szerepe, hogy standardizált módon kezelje és tárolja a folyamatok során elvárt lépések dokumentációit, egységessé és átláthatóvá tegye a compliance rendszer működését a belső munkatársak és szükség esetén külső auditorok számára.

4.5 *Tréning és Kommunikáció*

A hatékony compliance program egyik legfontosabb eleme az, hogy az üzleti területen dolgozók ismerjék és felismerjék, mikor és hogyan kell a leírt eljárásokat alkalmazni (awareness). Ehhez fontos a rendszeres és kellő részletezettségű tréning a folyamatokról és a rendszerekről. A sikeres tréning alapfeltétele, hogy az officer kellő mértékben ismerje a konkrét adottságokat és lehetőségeket és testre tudja szabni a tréning anyagot, hogy az a lehető leghasznosabb, leghasználhatóbb legyen a résztvevők és a konkrét célcsoport számára.

A sikeres tréningprogramnak több feltétele van: legyen szakmailag felkészült tréner, a tréning célcsoportja legyen pontosan meghatározott, a tréninganyagot tartalom és forma tekintetében igazodjon a célcsoport igényeihez, a tréningek ütemezése biztosítsa a folytonosságot, a részvétel jól dokumentált legyen, kérjen a tréner visszajelzést, a visszajelzések alapján igazítsa a tréninganyagon és végül az anyag legyen naprakész, a külső és belső folyamatokban, szabályokban történő változást a lehető leggyorsabban kövesse a tréning anyag frissítése²⁴.

---

²⁴ Compliance online: Starting a sustainable healthcare compliance program. <https://www.complianceonline.com/resources/starting-a-sustainable-healthcare-compliance-program.html>, (2021.10.24.)

A tréning mellett fontos a folyamatos, releváns kommunikáció, elsősorban a vezetőség részéről (tone at the top). A nyitott, félelemmentes vállalati kultúra, a megfelelő fórumok biztosítása és a bátorító környezet segíti a hatékony vállalati kommunikációt. A kommunikáció célja, hogy a munkatársak mindennapjaiban előtérben maradjon a compliance fontossága és jelentősége²⁵.

4.6 *Kockázatkezelés*

A jól célzott kockázatelemző tevékenység támogatja a döntéshozókat, hogy alaposan feltérképezzék az adott tevékenységhez kapcsolódó kockázatokat és célzott lépéseket dolgozzanak ki azok csökkentésére.²⁶ A kockázatelemzés folyamatában nagy szerepe van a megfelelő stakeholder management-nek, hiszen a stakeholderok szempontjaink ismerete a mintegy térképet képez a kockázatok jellegéről, súlyáról.

4.7 *Visszaélések jelentésére kiépített zárt és védett rendszer*

A hatékony compliance program sarokpontja a védett, zárt és anonim rendszer, ahol bárki jelezheti a visszaélés gyanúját, anélkül, hogy emiatt bármilyen megtorlásban részesüljön. A visszaélések jelentése történhet a közvetlen felettesen, az adott vállalat vezetőin, a Compliance Officeren keresztül, de emellett biztosítani kell az anonim jelentési lehetőséget akár egy webfelületen, akár telefonon keresztül. Az elmúlt években történt vállalati botrányok jelentős részében ez az elem nem, vagy csak részlegesen volt elérhető a dolgozók számára.

4.8 *Monitoring, testing, audit*

A tevékenységek, az eljárások folyamatos figyelemmel kísérése biztosítja azt, hogy a felépített rendszerek a célnak megfelelően működnek, a kidolgozott eljárások a megfelelően azonosítják és kezelik a felmerülő kockázatokat, az esetleges emberi és rendszerben levő hibák feltárára kerülnek és javíthatók. A jól működő audit és monitoring programokhoz fontos előfeltétel a célzott protokollok kidolgozása, az ütemezett monitoring és audit

---

²⁵ Compliance online: Starting a sustainable healthcare compliance program. <https://www.complianceonline.com/resources/starting-a-sustainable-healthcare-compliance-program.html>, (2021.10.24.)

²⁶ The how to guide on creating a robust ethics & compliance program. <https://f.hubspotusercontent20.net/hubfs/4979575/Whitepapers/E&C%20Programme%20eBook.pdf>, (2021.10.29.)

vizsgálatok folyamatossága, az üzleti folyamatok és a pénzügyi adminisztrációs folyamatok és az ezeket támogató rendszerek alapos ismerete²⁷.

4.9 Fegyelmi irányelvek

A fegyelmi irányelvek pontos meghatározása útmutatóul szolgál egyrészt a vezetőségnek és HR osztálynak és a kollegáknak is, másrészt tükrözik a tévedések, hibák fajsúlyosságát. Fontos szempont az átláthatóság, egyértelműség és arányosság.

4.10 Korrigáló intézkedések

A korrigáló intézkedések a compliance rendszer folyamatos javítását, fejlesztését segítik, valamint azt, hogy a vállalat rugalmasan tudjon igazodni a változó környezet igényeihez. Az eredményességre nagy hatással van a gyors reakcióidő és a rugalmasság, hogy mennyire gyorsan tud egy szervezet reagálni a feltárt hibákra és változtatni a korábbi gyakorlatán.

4.11. Compliance kultúra

A fentebb felsorolt elemek összességéből, valamint a vezetői (vezetési) kultúrából alakulhat ki az ún. compliance kultúra. Ez a kultúra nem a szankcióktól való félelemre épül, hanem olyan közös értékrenden alapul, amit a vállalat alapító, vezetői és dolgozói is maguknak éreznek, önként vállalnak és könnyen azonosulnak vele.

A vállalati kultúra egy lassan épülő, formálódó környezet, amelyben a vezetők és a vezetési kultúrájuk meghatározó szerepet játszik. Két irányból lehet megközelíteni a vezetési stílus vállalati kultúrára való hatását. A kultúrát változtató (ún. cultural change²⁸) magatartás azt jelenti, hogy a vezető a változások élére áll és vezet, irányítja, koordinálja azokat. Ez a hozzáállás akkor játszik fontos szerepet, amikor gyorsan, következtetésen, egy előre pontosan meghatározott irányba kell elmozdítani a szervezetet. A másik irány a szervezeti tanulás (cultural learning²⁹) támogatása. Ezen esetben a vezetés a szervezet többi szintjével együtt, mint egy szereplő a többi között, vesz részt a változás folyamatában. Ez egy lassabb folyamat, és akkor hasznos, amikor a van idő arra, hogy a szervezet minden szintjén lévő

---

²⁷ Compliance online: Starting a sustainable healthcare compliance program. <https://www.complianceonline.com/resources/starting-a-sustainable-healthcare-compliance-program.html>, (2021.10.24.)

²⁸ Michael E. W. Varnum & Igor Grossmann, 2021: The Psychology of Cultural Change: Introduction to the Special Issue; American Psychologist, https://www.researchgate.net/publication/352399463_The_Psychology_of_Cultural_Change, (2021.10.28.)

²⁹ David L. Sam, John W. Berry: The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology Edited. Chapter 5 - Culture learning approach to acculturation, pp. 58-77.

dolgozok aktívan hozzájáruljanak a változáshoz. A tapasztalatok alapján ez a hozzáállás egy mélyebb dolgozói elkötelezettséget épít ki, és a szervezet ennek köszönhetően egységesebb, homogénebb lesz.

A fenti elemek hangsúlyossága és jelentősége eltérhet az iparágak között és az iparágon belüli vállalatok esetén is. Az elemek fontosságát és súlyát dinamikusan célszerű vizsgálni, és engedni valamennyi rugalmasságot a rendszerben, ami növeli a szervezet adaptációs képességét.

V. A Healthcare compliance érzékeny területei

Amint már korábban érintettük a healthcare compliance elsősorban az egészségügyi szakemberekkel és köztisztviselőkkel való tisztességes együttműködés keretrendszerét biztosítja, amely összhangban van a külső és belső szabályokkal. Az együttműködésnek több szintje és formája van³⁰.

5.1 Engedélyező hatóságokkal való együttműködés

Az engedélyező hatóságokkal való együttműködés vonatkozik a gyógyszer forgalomba hozatalának engedélyezésére (OGYÉI) és a gyógyszertámogatás, gyógyszeralkalmazás körülményeinek meghatározására. (NEAK). A gyógyszertámogatás mértékének meghatározása, a tendereken való indulás és ezek koordinálása nagyfokú szakmai felkészültséget, átlátható folyamatokat igényel mindkét fél részéről.

5.2 Egészségügyi szakemberekkel való együttműködés formái

Az egészségügyi szakemberek azon praktizáló orvosok, akik felírják a gyógyszereket a betegeknek. Vállalati oldalról kiemelten fontos a terápiás döntési szabadság biztosítása és támogatása, valamint az, hogy egy vállalat szakszerű, megfelelő információkkal segítse a receptfelírókat abban, hogy a betegek számára a legelőnyösebb megoldást válassza ki. Az egészségügyi szakemberekkel való együttműködésnek több formája lehetséges.

5.3 Szakmai rendezvények szervezése, részvétel

A szakmai rendezvények célja a terápiás területhez kapcsolódó friss kutatási eredmények megosztása, szakmai képzés. A gyógyszercég szervezhet maga is ilyen rendezvényt, illetve támogathat harmadik fél által szervezett rendezvényeket. A rendezvények támogatása mellett lehetőség van arra is, hogy orvosok részvételét támogassa ezeken a rendezvényeken.

---

³⁰ Az érzékeny területek meghatározásánál a szerző azokra a területekre fókuszált, amelyeket az AIPM és az EU kutatása érzékeny területnek határozott meg és ajánlásokat dolgozott ki. <https://aipm.hu/hu/transzparencia-etika>, (2021.10.26.)

Healthcare compliance szempontból az edukációs és promóciós (gyógyszerismertetés) tevékenység egyértelmű szétválasztása, elkülönítése van fókuszban. Emellett fontos, hogy az orvosnak adott bármilyen juttatás (rendezvényen történő részvétel, étkezés, utazási költség stb.) ne minősüljön nem megfelelő befolyásolásnak. A magyar gyógyszer törvény, a nemzetközi szervezetek ajánlásai (pl. AIPM Etikai Kódexe) is kiemelt területnek tekintik ezt, és részletes útmutatót adnak arra vonatkozóan, hogy hogyan járjanak/járhatnak el a cégek. A jelenleg érvényben lévő törvényi szabályozás az edukációs rendezvényekhez és gyógyszerismertetéshez kapcsolódó vendéglátási limitet határozza meg és hangsúlyozza az edukációs és promóciós tevékenység szétválasztásának fontosságát.

5.4 Szakmai együttműködés, előadások tartása

Az egészségügyi szakemberekkel való együttműködés másik gyakori formája a különböző rendezvényeken (pl. szimpózium) történő szakmai előadásra vonatkozó felkérés, az un. tanácsadói testületekben (Advisory Board) történő szakmai munka, és ezen együttműködések honorálása. Az alapelvek a következők: a felkérés szakmailag indokolt legyen, az együttműködés során az orvos saját szellemi értéket adjon át, a kiválasztás feltételei egyértelműek és szakmai szempontból alátámaszthatók legyenek, a honorárium mértéke korrekt piaci érték legyen, a megállapodás ne kapcsolódjon semmilyen beszerzéshez, ajánláshoz, a teljesítés igazolható és dokumentált legyen, valamint a kifizetés a teljesítés után történjen.

Etikai szempontból a korrekt piaci érték meghatározása, az elszámolható ráfordítási idő meghatározása a leginkább megjelenő szürke zóna. Ez az a terület, amire nem vonatkozik sem törvényi szabályozás, sem iparági ajánlás, emiatt itt a vállalatok egyéni felelőssége ezen értékek meghatározása, ellenőrzése.

Az iparági szereplők több lépést tettek az átláthatóság növelésének irányában. Az AIPM (Innovatív Gyógyszergyártók Egyesülete), mint az egyik meghatározó szakmai szövetség kidolgozta a Transzparencia irányelvet. *„A Transzparencia egy önszabályozó irányelv, amely a gyógyszeripar és az egészségügyi szakemberek, szervezetek és szolgáltatók közötti anyagi kapcsolatok átláthatóságát biztosítja és az Európai Gyógyszergyártók és Egyesületek Szövetsége (EFPIA) által meghatározott típusú juttatások közzétételére vonatkozik. A Transzparencia rendelkezéseit az AIPM Magatartási Kódex, az EFPIA vonatkozó kódexének megfelelője. Az AIPM tagvállalatai az átláthatóság szellemét és előírásait magukra nézve kötelező érvényűnek tartják. A Transzparencia, természetéből fakadóan, az önszabályozás*

jegyében a jogi normáknál szigorúbb követelményrendszert fogalmaz meg.”³¹

A Transzparencia kódex elfogadásával az Európai gyógyszerállalatok vállalták, hogy nyilvánossá teszik az egészségügyi szakemberek felé történő kifizetéseket. Ez egy jelentős és hatékony lépés az iparági anomáliák csökkentésére.

Etikai szempontból a transzparencia az egyik legérzékenyebb terület. Míg egyik oldalról növeli a külső stakeholderek³² felé az elszámoltathatóságát, az üzleti stratégia szempontjából megélhető versenyhátrányként is, hiszen az adatokból kiolvasható az üzleti stratégia fő elemei is.

5.5 *Betegszervezetek*

A vényköteles gyógyszerek esetében egyre nagyobb szerepet kapnak a betegszervezetek. A velük való együttműködésre létezik szakmai szervezeti ajánlás, és emellett a vállalatok egyedi eljárásai is meghatározóak. A betegszervezetek – bár nem döntéshozók-, de a velük való etikus együttműködés több szürke zónát is takar. Hogyan, milyen módon és milyen mértékben támogathat egy vállalat egy „laikus” szervezetet, ahol a szervezet vezetői is érintettek, úgy, hogy az tiszta, világos és befolyásolástól mentes legyen. Ezek a kérdések egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az elkövetkezendő időben, különösen amiatt, hogy a terápiás területeken is egyre nagyobb igény van a betegek részéről, hogy ne csak elfogadják a terápiát, hanem partnerségben, együttműködve az orvossal legyenek szereplői a terápiás folyamatnak.

5.6 *Gyógyszerészekkel való együttműködés*

A nem vényköteles gyógyszerek esetén más a kapcsolódási felület. Ez esetben a fő célcsoport az egészségügyi szakemberek közül a gyógyszerészek és a gyógyszertárban dolgozó szakemberek. Az ő szerepük és kommunikációs szempontból jelentőségük folyamatosan változik az elmúlt évtizedekben. A 2000-es években a gyógyszerállalatok nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a szabadon forgalmazható gyógyszereiket a gyógyszertárakban dolgozó szakemberek ajánlják. Az együttműködések fő iránya a nekik

---

³¹ AIPM: Mi a transzparencia. <https://aipm.hu/hu/transzparencia-etika/mi-a-transzparencia/mi-a-transzparencia> (2021.10.26.)

³² Stakeholderok: azon egyének és csoportok, akik egy adott helyzet kapcsán előnyt szerezhhetnek vagy hátrányt szenvedhetnek a vállalat döntésének eredményeként, illetve akik jogait a vállalatnak figyelembe kell venni. Forrás: Andrew Crane – Dirk Matten – Sarah Glozer – Laura Spence: Business Ethics. Fifth Edition. Oxford University Press, p. 60.

szóló információátadás volt. Az internet széleskörű elterjedésével ma már egyre hangsúlyosabbá válik a betegek öngondoskodása (self-care), megfelelő információk összegyűjtése és az aktív döntéshozatal.

A betegek felé történő gyógyszer reklámozás szigorúan és egyértelműen szabályozott. A szürke zóna ebben az esetben a kereskedelmi kondíciók feltételei és a gyógyszertárak dolgozói felé összeállított akciós ajánlatok, ami egy jelentős érdekösszeütközést okozhat, hiszen a szakmai elvek ütközhetnek a személyes előnyökkel.

A komplex compliance programmal rendelkező gyógyszercégek nem is engedélyeznek ilyen típusú ösztönző programokat.

VI. Healthcare Compliance rendszerek kihívásai az EU-ban

Bár a gyógyszeripar a világon az egyik legszigorúbban szabályozott szektor, a gyakorlat az mutatja, hogy még így is számos területen tapasztalhatók hiányosságok, fejlesztési területek. Az Európai Unió több alkalommal kutatta a korrupció nagyságát az egészségügyi szektorban. A legfrissebb kutatást 2017-ben publikálták³³. A kutatás célja – többek között – a nem megfelelő marketing tevékenységek jellegének feltárása volt. A kutatás egyik érdekes megállapítása a nem megfelelő marketing eszközök használatának gyakoriságára vonatkozott. Míg Kelet-Európában ezt nem érezték a válaszadók problémának, Észak-Európában és a Mediterrán régiókban a válaszadók 26% és 29%-a tapasztalt visszaéléseket.³⁴ Az interjúalanyok kiemelték az önszabályozó szervezetek szerepét a korrupció-elleni harcban. Érdekes tény, hogy az EU-ban a bíróságok jelentős részét a verseny törvény megsértése miatt szabják ki, a vizsgálatok iránya is erre koncentrál, míg az Egyesült Államokban a nem tisztességes marketing eszközök használata, az egészségügyi szakemberek tisztességtelen befolyásolása miatti eljárások a gyakoribbak.³⁵

---

³³ Updated Study on Corruption in the Healthcare Sector Final report. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9537ddb7-a41e-11e7-9ca9-01aa75ed71a1>, pp.135. (2021.10.26.)

³⁴ Updated Study on Corruption in the Healthcare Sector Final report. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9537ddb7-a41e-11e7-9ca9-01aa75ed71a1> pp.135. (2021.10.26.)

³⁵ A Violation tracker adatai alapján 2000 óta 71 MMUSD büntetést szabtak ki a gyógyszeripari vállalatokra. https://violationtracker.goodjobsfirst.org/prog.php?parent=&major_industry_sum=&offense_group_sum=&primary_offense_sum=&agency_sum=&agency_sum_st=&hq_id_sum=&company_op=starts&company=&major_industry%5B%5D=pharmaceuticals&case_category=&offense_group=&all_offense%5B%5D=&penalty_op=%3E&penalty=&govt_level=&agency_code%5B%5D=&agency_code_st%5B%5D=&pen_year%5B%5D=&pres_term=&free_text=&case_type=&ownership%5B%5D=&hq_id=&naics%5B%5D=&state=&city=, (2021.10.26.)

A szabálysértések és visszaélések jelentős része nagy múltú és átfogó compliance programmal rendelkező vállalatoknál történik. Ennek okait egy nagyobb lélegzetű tanulmányban célszerű vizsgálni, de az egyértelműen látszik, hogy ebben az iparágban az elméleti keretek és a gyakorlati megvalósítás között sokszor nagy különbség van. Az okok közül kiemelendő a folyamatosan és nagyon gyorsan változó környezet, amit a jogszabályok inkább csak követni tudnak, mint megelőzni. A tudomány és technika gyors fejlődését a szabályozás nem tudja mindig kellő gyorsasággal követni. A másik ok a rendszerben lévő több szintű érdekellentét, és emiatt a döntéshozókra és a szereplőkre nehezedő egyéni nyomás.

Ennek a nyomásnak az eredménye, hogy a szervezetek és bennük az egyének – gyakran észrevétlenül vakká válnak egy-egy téma etikai aspektusára. Az etikai vakság elmélete ezt részletesen elemzi.³⁶ Az egyik megállapítása ennek az elemzésnek, hogy a túl merev, bürokratikus, túlszabályozott rendszerek inkább támogatják, mint akadályozzák az etikai vakság kialakulását. Ennek az az oka, hogy egy agyonszabályozott rendszerben az egyéni felelősségvállalás háttérbe szorul, a döntéshozó hárít.

Jellemző a felsővezetői elkötelezettség hiánya a compliance kultúra irányában. Vezetői szinten csak narratíva szintjén jelenik meg a compliance fontossága, ami a gyakorlatban inkább arra irányul, hogy a felállított szabályok „kipipálhatóak” legyenek dokumentáció szintjén és egyébként az üzleti szempontok állnak a döntések előterében.

Az okok közül továbbá kiemelendő az ellenőrzés hiányossága. A vizsgálatok során igazolódott az, hogy a leírt a szabálysértés háttérében sokszor az állt, hogy az üzleti területért felelős dolgozók nem követték a szabályokat és ez a belső vizsgálatok során sem derült ki. Ezekben az esetekben felmerül a szándékosság kérdése, illetve az is, hogy a *compliance* funkció milyen mértékben független az üzleti szervezettől és milyen mértékben kezeli partnerként a döntéshozó.

A jövőben további tisztázásra, pontosításra szorul az együttműködések során a korrekt piaci érték alkalmazása, az együttműködési limitek folyamatos újragondolása, a felelősségvállalás mértékének és eloszlásának pontosítása, és a transzparencia további növelése, annak érdekében, hogy a vállalatok számon kérhetősége növekedni tudjon.

---

³⁶ Guido Palazzo és társai Etikai vakság területén végzett kutatásokra épít. Palazzo Guido – Krings Franciska – Hoffrage Ulrich, 2013: Ethical Blindness. In. Journal of Business Ethics, p. 109.

VII. Fejlődési irányok

A *compliance* rendszerek további fejlesztésének két fő iránya körvonalazódik. Az egyik a törvényi és iparági szabályozások további finomítása, az érzékeny területekre célzott intézkedések kidolgozása, a korrupció ellen rendszerszintű fellépés a nemzeti és uniós szinten egyaránt. Kormányzati oldalról fontos egyrészt a megelőzés másrészt a megfelelő szankcionálás³⁷ Kormányzati oldalról a változás érdekében megkerülhetetlen az egészségügyi szektor strukturális átalakítása, a finanszírozás növelése és a többi erőforrás elérhetőségének és minőségének javítása. A Transparency International ajánlásait is figyelembe véve a következő területek igényelnek kiemelt figyelmet³⁸. A tartós változás akkor érhető el, ha a különböző érdekcsoportok nyílt párbeszédet folytatnak egymással és szövetségben, közösen tesznek lépéseket a korrupció felszámolása érdekében. Ebben a folyamatban a kormányzatoknak vezető szerepet kell betölteni. Segíti a folyamatot az is, ha a nemzetközi szervezetek növelik a felelősségvállalásukat és ezáltal vezetői szerepüket is. A technológia szélesebb körű használata úgy tisztítja a folyamatot, hogy csökkenti a személyes találkozás felületeit, szélesebb körű adatfeldolgozást tesz lehetővé, ami pedig az alaposabb döntéshozatalt támogatja. Fontos lenne az átláthatóság további növelése, ami állami szabályozási feladat is. A gyógyszer vállalatoknál bővíthető az adatszolgáltatási kötelezettség területeinek szélesítése, tiszteletben tartva a vállalatok szellemi tulajdonát képező információkat és a verseny korrekt feltételeit.

Az önszabályozás további támogatása, a szakmai szervezetek égisze alatt a tagok önkéntes hozzájárulásával egy közösen megállapított cél érdekében a transzparencia további növelése segít a korrump helyzetek visszaszorításában. A külső környezeti feltételek változtatása lehetőséget ad a vállalatoknak, hogy a *compliance* rendszereiket az elvárásokhoz igazítsák. A másik irány a vállalati kultúra változtatása. A vállalati kultúra változtatásában elengedhetetlen a felsővezetők nagyobb szerepvállalása.³⁹ Ennek több rétegét különíthetjük el. A vezető feladata, hogy példát mutasson a különböző üzleti helyzetek etikai rétegének a felismerésében és kezelésében, és felelősséget vállaljon a döntéseiért, viselkedéséért továbbá

---

³⁷ A korrupció elleni küzdelem; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_hu.pdf, (2021.10.24)

³⁸ A fejlesztési javaslatok többek között a Transparency International tanulmányában megfogalmazott javaslatokat is tartalmazzák. Forrás: Jillian Clare Kohler; Martha Gabriela Martinez; Michael Petkov and James Sale, 2016: Corruption in the pharmaceutical sector Diagnosing the challenges; Transparency International Pharmaceuticals & Healthcare Programme, p. 35.

³⁹ <https://www.businessethicsresourcecenter.org/principled-leadership/>, (2021.10.29.)

olyan ösztönző és teljesítményértékelő rendszert alakítson ki, ami támogatja a munkatársait is a helyes döntések meghozatalában.

Ezen a területen az egyik legnagyobb kihívás megtalálni a szabályozottság és rugalmasság törékeny határát, ami egyrészt biztosítja, hogy az iparágban dolgozók világos keretek között dolgozhassanak, másrészt lehetővé teszi, hogy az egyedi kontextus függvényében mérlegelhessen. Ezt egy olyan vállalati kultúra támogatja a leghatékonyabban, ahol a döntéshozók rendelkeznek a megfelelő tudással, érzékenységgel és döntési szabadsággal, amihez természetesen a számon kérhetőség is szorosan kapcsolódik.

Halász Vendel*: A felelős társaságirányítás fenntarthatósági aspektusai

Absztrakt:

A fenntarthatóság napjaink meghatározó kihívása, melynek kapcsán fontos szerep hárul a társaságok felelős irányítási rendszerére. A tanulmány ennek kapcsán áttekinti a *stakeholder*, azaz az egyéb érdekeltek érdekeinek figyelembe vételét hangsúlyozó elmélet szerepét és fontosságát, kiemelve előnyös hatását a hosszú távú fenntartható társasági működésre. Példák kerülnek bemutatásra az európai felelős társaságirányítási szabályozásokból a fenntarthatósághoz kapcsolódó elvárások megjelenésére. Kiemelt hangsúlyt helyez a tanulmány a fenntarthatósági jelentéstételre és legújabb szabályozási irányaira az Európai Unióban. Ez ugyanis egy új ösztönző erőt jelent a társaságok számára a fenntarthatóság előmozdítására, illetve lehetőséget biztosít a tudatos befektetőknek a fenntarthatósági elvárások érvényesítésére befektetői döntéseikben.

Kulcs szavak: *fenntarthatóság, felelős társaságirányítás, stakeholder-elmélet, fenntarthatósági jelentéstétel, The UK Corporate Governance Code, 2014/95/EU irányelv*

---

* Dr. Halász Vendel, Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék, adjunktus

I. A felelős társaságirányítás és a fenntarthatóság kapcsolata

A fenntarthatóság napjaink meghatározó kihívása. Ahogy Michael Jacobs¹ és Mariana Mazzucato² az általuk szerkesztett, „A kapitalizmus újratervezése”³ című könyv „A kapitalizmus újratervezése: bevezetés” fejezetében kiemelték, „a kapitalizmus egész története során a gazdasági növekedés együtt járt a környezet károsodásával, legyen szó a víz, a levegő, illetve a talaj szennyezéséről vagy az élőhelyek és fajok pusztulásáról, amit minden alkalommal le kellene vonnunk a jólét növelése terén elért sikerek értékéből.”⁴ A fejlett országokban ugyan már történtek lépések e problémák kezelésére, de teljes és megnyugtató megoldás még nem született ezeken a területeken. A legutóbbi évtizedekben pedig megjelent a klímaváltozás veszélye, mely globális problémaként van jelen. Az elmúlt 200 évben a gazdasági termelés alapja ugyanis a fosszilis fűtőanyag használata volt a fejlett világban. Ez az utóbbi időszakban kiegészült a fejlődő országok gyors növekedésével is. E két tényező arra vezetett, hogy ha az üvegházhatású gázok jelenlegi kibocsátási szintje nem kerül drasztikusan csökkentésre, akkor rendkívül súlyos következményekkel kell civilizációnknak szembenéznie.⁵

A fenntarthatóság kapcsán is kiemelt fontosságú a társaságok felelős irányítási rendszerének szerepe⁶, illetve a tulajdonosi és társaságirányítási struktúrák.⁷ Itt indokolt felhívni a figyelmet a *shareholder* és *stakeholder* nézőpontok közötti különbségekre a társaságirányításban.

---

¹ Michael Jacobs jelenleg a University of Sheffield, Sheffield Political Economy Research Institute professzori tudományos munkatársa. Ezt megelőzően Gordon Brown korábbi brit miniszterelnök különleges tanácsadója is volt.

² Mariana Francesca Mazzucato a University College London professzora az innováció és közérték közgazdaságtana területén, illetve az Institute for Innovation and Public Purpose (IIPP) alapítója és igazgatója.

³ Michael Jacobs, Mariana Mazzucato (Szerk.), 2018: A kapitalizmus újratervezése (Kossuth Kiadó, 2018)

⁴ Michael Jacobs, Mariana Mazzucato, 2018: A kapitalizmus újratervezése: bevezetés in Michael Jacobs, Mariana Mazzucato (Szerk.): A kapitalizmus újratervezése. Kossuth Kiadó, 2018., pp. 22-23.

⁵ ibid 23.

⁶ Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2015: Merre tart a gazdasági jogi szabályozás a Quaestor botrány után? I. Gazdaság és Jog 23. évf. 11. szám pp. 3-8.

⁷ Michael Jacobs, Mariana Mazzucato, 2018: A kapitalizmus újratervezése: bevezetés in Michael Jacobs, Mariana Mazzucato (Szerk.): A kapitalizmus újratervezése. Kossuth Kiadó, 2018., p. 38.

A *shareholder*, azaz a részvényesi érdekek elsődlegességét (sőt nem ritkán kizárólagosságát)⁸ valló elmélet alaptézisét például Milton Friedman⁹ professzor 1970-ben a New York Times hasábjain megjelent esszéjében olvashatjuk. Ebben úgy érvelt, hogy mivel a társaság részvényesei az üzlet tulajdonosai, ezért az egyetlen társadalmi felelőssége a vállalatnak a profitjának növelése.¹⁰ Reinier Kraakman¹¹ és Henry Hansmann¹² professzorok 2001-ben a *The End of History for Corporate Law* című tanulmányukban úgy fogalmaztak, hogy az akadémiai, az üzleti és a kormányzati elit egyetértett abban, hogy a társaság feletti végső irányításnak a részvényesi osztályt kell illetnie. A társaság menedzsereit azzal a kötelezettséggel kell megbízni, hogy a társaságot a részvényesei érdekeinek megfelelően irányítsák. A társaságokban jelen lévő egyéb szereplők (mint például hitelezők, munkavállalók, beszállítók, fogyasztók) érdekeit szerződéses viszonyokon és szabályozási eszközökön keresztül kell védeni, nem pedig a társaságirányításban való részvétel útján. Szintén kiemelték, hogy a tőzsdei kereskedelemben bevezetett részvénytársaság papírjainak piaci ára a részvényesi érdekek elsődleges mércéje.¹³

Az elmúlt harminc-negyven évben uralkodóvá vált ez a megközelítés az üzleti elméletben és gyakorlatban, különösen az Egyesült Államokban és Nagy Britanniában. Tehát a részvényesi érték maximalizálására helyeződött a fő hangsúly. Ahogy azt viszont Michael Jacobs és Mariana Mazzucato kiemeli, „a kapitalizmus történetének nagyobb részében és számos országban a vállalatok elsődlegesen nem azért szerveződtek, hogy rövid távon nyereséget maximalizáljanak a részvényeiket gyorsan váltogató részvényesek számára,

---

⁸ Robert Sprague és Aaron J. Lyttle, 'Shareholder Primacy and the Business Judgment Rule, 2010: Arguments for Expanded Corporate Democracy' *Stanford Journal of Law, Business & Finance*. 2010. 16. évf. 1. szám pp. 4-5.

⁹ Milton Friedman, élt 1912-től 2006-ig. Nobel-díjas amerikai közgazdász.

¹⁰ Lynn A. Stout, 'Bad and Not-so-Bad Arguments for Shareholder Primacy' *Southern California Law Review*, 2002. 75. évf. 5. szám. pp. 1190-1192.

¹¹ Reinier H. Kraakman a Harvard Law School jogászprofesszora

¹² Henry B. Hansmann a Yale Law School jogászprofesszora

¹³ Henry Hansmann és Reinier Kraakman, 'The End of History for Corporate Law' *Georgetown Law Journal*, Vol. 89. Issue 2. (2001) pp. 439-468.; Lynn A. Stout, 'On the Rise of Shareholder Primacy, Signs of Its Fall, and the Return of Managerialism (in the Closet)' *Seattle University Law Review*, Vol. 36. Issue 2. (2013) p.1177.; Paddy Ireland, 'Shareholder Primacy and the Distribution of Wealth' *The Modern Law Review Limited*, 2005. 68. évf. 1. szám, pp. 49. Halász Vendel, *Vállalatfelvásárlás. Menedzser Praxis*, Budapest, 2021. pp. 16-17.

illetve hogy jutalmazza a felső vezetőiket.”¹⁴ A német, a skandináv és a japán vállalatok¹⁵ esetében is olyan társaságirányítási rendszer volt jellemző, mely érdekelt felek széles körét vette figyelembe, és e társaságok fő feladatuknak a hosszú távú termelést és nyereségességet tekintették.¹⁶ Ez a megközelítés pedig a *stakeholder*, azaz az egyéb érdekelttek érdekeinek figyelembe vételét hangsúlyozó elmélet alapja, mely érdekelttek széles körét tekinti figyelembe veendőnek a társaságok működése során. Ezen érdekelttek között természetesen szerepelnek a részvényesek is, ugyanakkor nem kizárólagosan, és nem is feltétlenül a legnagyobb súllyal.¹⁷

Az érdekelttek körének meghatározásánál már korán megjelentek a környezet illetve a társadalom egészének érdekeit hangsúlyozó megközelítések. Az egyéb érdekelttek érdekeit figyelembe vevő elmélet alapján a legfontosabb ilyen érdekelttek a munkavállalók, a hitelezők, a beszállítók, a fogyasztók, és a – társaság működésével érintett – helyi közösségek. Robert Gray professzor és szerzőtársai pedig például olyannyira kiterjesztették az érdekelttek körét, hogy ide sorolták az eljövendő generációkat és a nem-emberi élőlényeket is.¹⁸

A megfigyelések szerint az érdekelttek szélesebb körét figyelembe venni hajlandó társaságok számos előnyös tulajdonsággal rendelkezhetnek.¹⁹ Így általában többet fektetnek az innovációba, mint azok a társaságok, amelyek fő céljuknak a nyereség rövid távú maximalizálását tekintik a részvényesek javára. Továbbá felső vezetőik javadalmazása az átlagos alkalmazotti fizetésnek kisebb többszöröse, így az nem (vagy nem annyira) tekinthető eltúlzottnak. Ezen túlmenően a nyereség viszonylag nagyobb hányadát fordítják

---

¹⁴ Michael Jacobs, Mariana Mazzucato, A kapitalizmus újratervezése: bevezetés. In: Michael Jacobs, Mariana Mazzucato (Szerk.), 2018: A kapitalizmus újratervezése. Kossuth Kiadó, 2018. pp. 38.

¹⁵ Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2015: Egzotikus problémák a társaságok irányítási rendszerében JURA 21. évf. 2. szám pp. 161-169.

¹⁶ *ibid* p. 38.

¹⁷ Halász Vendel, 2021: Vállalatfelvásárlás. Menedzser Praxis, Budapest, 2021. pp. 20-25.

¹⁸ Mia Mahmudur Rahim, ‘The „Stakeholder Approach” to Corporate Governance and Regulation: An Assessment’ *Macquarie Journal of Business Law*, Vol. 8. (2011) 307. old.; Rob Gray, Dave Owen and Carol Adams, ‘Accounting and accountability: Changes and challenges in corporate social and environmental reporting’. *Prentice Hall College Div.* 1996. pp. 1-332.

¹⁹ Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2015): Merre tart a gazdasági jogi szabályozás a Quaestor botrány után? II. *Gazdaság és Jog* 23. évf. 12. szám pp. 11-15

beruházási célokra a kifizetett osztalékhoz képest. Ezek a tulajdonságok pedig hosszabb távon nagyobb sikert biztosíthatnak.²⁰

II. Fenntarthatósági elvárások megjelenése a felelős társaságirányítási szabályozásban

A felelős társaságirányítás tudományába – nem utolsósorban éppen a fenntarthatósággal kapcsolatos aggályok miatt – kezdenek erőteljesebben átszűrődni a *stakeholder* elmélet eredményei. Például a hagyományosan a részvényesi és befektetői érdekekre kiemelt hangsúlyt helyező Egyesült Királyságban is már a 2006-os társasági törvény (*Companies Act*) 172. szakasza fontos lépést tett az egyéb érdekelték érdekeinek hangsúlyozásában. E szakasz ugyanis előírja a „Kötelezettség a társaság sikerének előmozdítására” címszóval, hogy egy társaság igazgatójának oly módon kell eljárnia, melyről jóhiszeműen úgy hiszi, hogy a legnagyobb valószínűséggel mozdítja elő a társaság sikerét a tagjainak összessége javára. Ennek során pedig (egyéb kérdések mellett) tekintettel lehet: bármely döntés lehetséges hosszú távú következményeire; a társaság munkavállalóinak érdekeire; a társaság üzleti kapcsolatainak beszállítókkal, fogyasztókkal és másokkal való előmozdításának szükségességére; a társaság tevékenységeinek közösségre és környezetre gyakorolt hatásaira; annak kívánatosságára, hogy fenntartsák a társaságnak az üzleti magatartás magas szintű szabályainak való megfeleléssel kapcsolatos reputációját; hogy tisztességesen járjanak el a társaság tagjai tekintetében.²¹ A társasági döntések lehetséges hosszú távú következményeinek hangsúlyozása, a társaság tevékenységeinek közösségre és környezetre gyakorolt hatásainak figyelembe vételének lehetősége, valamint az üzleti magatartás magas szintű szabályainak való megfelelés mind elősegítheti a fenntartható működést a társasági szférában.²²

Hasonlóan előremutató szabályokat olvashatunk az Egyesült Királyság felelős társaságirányítási kódexe, a The UK Corporate Governance Code 2018 alapelvei között. Ez ugyanis többek között kifejti, hogy egy sikeres társaságot hatékony és vállalkozó szellemű igazgatótanács vezet, melynek szerepe a társaság hosszú távú fenntartható sikerének az előmozdítása, a részvényesek számára való értékteremtés és a társadalom széles köréhez

---

²⁰ Michael Jacobs, Mariana Mazzucato, 2018: A kapitalizmus újratervezése: bevezetés in Michael Jacobs, Mariana Mazzucato (Szerk.), 2018: A kapitalizmus újratervezése. Kossuth Kiadó, pp. 38-39.

²¹ Companies Act, 2006 (Egyesült Királyság): <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>, (2021.11.01)

²² Kecskés András – Bujtár Zsolt, 2016: Számok bővületében: kérdőív a felelős társaságirányításról JURA 21. évf. 2. szám pp. 258-262

való hozzájárulás.²³ Az igazgatótanácsnak továbbá biztosítania kell, hogy a munkavállalókkal kapcsolatos irányelvek és gyakorlatok összhangban legyenek a társaság értékeivel és előmozdítsák a hosszú távú, fenntartható sikerét. A munkavállalóknak lehetőséget kell biztosítani, hogy bármilyen aggodalomra okot adó témát felvethessenek.²⁴ A felelős társaságirányítás területén közismert, hogy a vállalatvezetők helyes javadalmazása fontos aspektus a megfelelő ösztönzés és törekvések kialakítása tekintetében.²⁵ A The UK Corporate Governance Code 2018 ez alapján megfogalmazza, hogy a javadalmazási politikát és gyakorlatot úgy kell kialakítani, hogy az támogassa a társaság stratégiai céljainak elérését és előmozdítsa a hosszú távú, fenntartható sikert. A vezetői javadalmazásnak összhangban kell lennie a társaság céljával és értékeivel, továbbá világosan kapcsolódnia kell a társaság hosszú távú stratégiájának sikeres végrehajtásához.²⁶ Hasonló szabályt olvashatunk a német felelős társaságirányítási kódex, a German Corporate Governance Code (2019) szabályai között is. E kódex kimondja, hogy a tőzsdén jegyzett társaságok javadalmazási struktúráját a társaság fenntartható és hosszú távú fejlődése irányába kell orientálni. Az igazgatóság javadalmazását úgy kell meghatározni, hogy előmozdítsa a társaság stratégiáját és hosszú távú fejlődését.²⁷ E példából is látható, hogy a felelős társaságirányítási kódexekben már megjelentek a fenntarthatóságra és hosszú távú célkitűzések figyelembevételére vonatkozó előírások.

---

²³ Financial Reporting Council, The UK Corporate Governance Code 2018, Principle A: <https://www.frc.org.uk/getattachment/88bd8c45-50ea-4841-95b0-d2f4f48069a2/2018-UK-Corporate-Governance-Code-FINAL.pdf>, (2021.11.01)

²⁴ Financial Reporting Council, The UK Corporate Governance Code 2018, Principle A: <https://www.frc.org.uk/getattachment/88bd8c45-50ea-4841-95b0-d2f4f48069a2/2018-UK-Corporate-Governance-Code-FINAL.pdf>, (2021.11.01)

²⁵ Lásd erről például Kecskés András, Halász Vendel, „Mennyit és miért? Mértékek és jogcímek a vállalati vezetők javadalmazásában” (2010) 65 : 2 Jogtudományi Közlöny 72-82; Kecskés András, Halász Vendel, „A siker díja vagy a bukás ára? A vállalati vezetők javadalmazásának elmélete a pénzügyi válság tükrében” 2010. Jogtudományi Közlöny 65. évf. 4. pp. 180-191.

²⁶ Financial Reporting Council, The UK Corporate Governance Code 2018, Principle P: <https://www.frc.org.uk/getattachment/88bd8c45-50ea-4841-95b0-d2f4f48069a2/2018-UK-Corporate-Governance-Code-FINAL.pdf>, (2021.11.01)

²⁷ German Corporate Governance Code (as resolved by the Commission on 16 Dezember 2019, convenience translation) G. Remuneration of Management Board and Supervisory Board I. Remuneration of the Management Board, Principle 23: https://www.dcgk.de//files/dcgk/usercontent/en/download/code/191216_German_Corporate_Governance_Code.pdf, (2021.11.01)

III. A fenntarthatósági jelentéstétel

A felelős társaságirányítás területén a fenntarthatósági célokkal kapcsolatos fontos és közelmúltban történt előrelépés volt az ún. fenntarthatósági jelentések megjelenése. Ennek pedig európai uniós jogalkotási háttere van. Az Európai Unió ugyanis olyan szabályozást fogadott el, mely bizonyos nagy társaságoktól megköveteli (illetve a nemzeti szabályozások számára előírja annak megkövetelését), hogy információt tegyenek közzé arról, ahogy a társadalmi és környezeti kihívásokat kezelik. Ennek forrása az Európai Parlament és a Tanács 2014/95/EU irányelve (2014. október 22.) a 2013/34/EU irányelvnek a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információknak bizonyos nagyvállalkozások és vállalatcsoportok általi közzététele tekintetében történő módosításáról.²⁸ Ez ugyanis megköveteli, hogy azon közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységnek minősülő nagyvállalkozásoknak, amelyek mérleg fordulónapjukon túllépik az adott üzleti évben foglalkoztatottak átlagos létszámára vonatkozóan 500 főt előíró kritériumot, a vezetés beszámolójába bele kell foglalniuk a vállalkozás fejlődésének, teljesítményének, helyzetének és tevékenységei hatásának megértéséhez szükséges mértékben bizonyos addicionális információkat.²⁹ Ezek környezetvédelmi, szociális és foglalkoztatási kérdésekre, az emberi jogok tiszteletben tartására, a korrupció elleni küzdelemre és a megvesztegetés kérdéseire vonatkoznak (és alapvetően nem pénzügyi jellegűek).³⁰ A vonatkozó szabályozás uniós szinten körülbelül 11 700 nagy, 500 munkavállalónál többet foglalkoztató, közérdeklődésre számot tartó vállalatot és vállalatcsoportot fed le. Ide tartoznak például tőzsdén jegyzett társaságok, bankok, biztosítótársaságok, illetve más olyan társaságok, melyeket a nemzeti hatóságok közérdekű szervezetnek tekintenek.³¹

Az Európai Bizottság 2017 júniusában kiadta útmutatóját annak érdekében, hogy segítsen e szabályozás alapján a társaságoknak a környezeti és társadalmi információk

---

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/95/EU irányelve (2014. október 22.) a 2013/34/EU irányelvnek a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információknak bizonyos nagyvállalkozások és vállalatcsoportok általi közzététele tekintetében történő módosításáról [2014] HL L 330/1.

²⁹ 2014/95/EU irányelv 1. cikk (lásd 2013/34/EU irányelv 19a. cikk)

³⁰ 2014/95/EU irányelv 1. cikk (lásd 2013/34/EU irányelv 19a. cikk)

³¹ Európai Bizottság, 'Corporate sustainability reporting - EU rules require large companies to publish regular reports on the social and environmental impacts of their activities.': https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_hu, (2021.11.01)

közzétételében.³² Továbbá az Európai Bizottság 2019 júniusában kiadta az éghajlattal kapcsolatos információk jelentésére vonatkozó kiegészítést is.³³ Ez alapján a társaságoknak javasolt például nyilvánosságra hozniuk a jelentés évében az olyan tevékenységekkel kapcsolatos termékekből vagy szolgáltatásokból származó árbevétel százalékát, amelyek megfelelnek az éghajlatváltozás mérsékléséhez vagy az ahhoz való alkalmazkodáshoz való jelentős hozzájárulásra vonatkozó, a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról szóló rendeletben³⁴ meghatározott (uniós taxonómia szerinti) kritériumoknak.³⁵ Szintén igyekszik előmozdítani az útmutató a fenntartható finanszírozást, így javasolja megadni a társaságoknak az éghajlat-politikai célokhoz kapcsolódó zöldkötvények arányát finanszírozásukban.³⁶

A következő lépés az Európai Unióban a fenntarthatósággal kapcsolatos jelentéstétel területén a társasági fenntarthatósági jelentéstételi irányelv elfogadása lehet.³⁷ A tervezett irányelv kiterjesztené a jelentéstételi kötelezettség hatályát minden nagyobb, illetve minden tőzsdére bevezetett társaságra (kivéve a tőzsdén jegyzett mikro-vállalkozásokat), továbbá megkövetelné a jelentésben szereplő információk auditját (tehát bizonyosságot várna el annak megfelelőségéről). Szintén, még részletezettebb jelentéstételi követelményeket írna elő és elvárná, hogy a jelentéstétel az EU által elfogadott, fenntarthatósági beszámolási

---

³² *ibid*; Európai Bizottság, A Bizottság közleménye – Iránymutatás a nem pénzügyi beszámolókhöz (a nem pénzügyi információkkal kapcsolatos beszámolás módszertana) C/2017/4234 [2017] HL C 215/1.

³³ Európai Bizottság, A Bizottság közleménye – A nem pénzügyi jelentéstételre vonatkozó iránymutatás: Az éghajlattal kapcsolatos információk jelentésére vonatkozó kiegészítés C/2019/4490 [2019] HL C 209/1; Európai Bizottság, ‘Corporate sustainability reporting - EU rules require large companies to publish regular reports on the social and environmental impacts of their activities.’ (n 27)

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/852 rendelete (2020. június 18.) a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról, valamint az (EU) 2019/2088 rendelet módosításáról [2020] HL L 198/13.

³⁵ Európai Bizottság, A Bizottság közleménye – A nem pénzügyi jelentéstételre vonatkozó iránymutatás: Az éghajlattal kapcsolatos információk jelentésére vonatkozó kiegészítés C/2019/4490, Termékek és szolgáltatások

³⁶ Európai Bizottság, A Bizottság közleménye – A nem pénzügyi jelentéstételre vonatkozó iránymutatás: Az éghajlattal kapcsolatos információk jelentésére vonatkozó kiegészítés C/2019/4490, Zöld finanszírozás

³⁷ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács irányelve a 2013/34/EU irányelvnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és az 537/2014/EU rendeletnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő módosításáról, COM/2021/189 final

standardokat tartalmazó felhatalmazáson alapuló jogi aktusok előírásainak megfelelően valósuljon meg.³⁸

IV. Záró következtetések

Fenti elemzésünkéből megállapíthatjuk, hogy a felelős társaságirányítás területén már ez idáig is megjelentek szabályozási lépések a fenntarthatóság előmozdítása érdekében, és ezek feltehetően a jövőben tovább bővülnek. Így indokolt e szabályozási terület tudományos vizsgálata és elemzése, illetve további javaslatok megfogalmazása. A társaság hosszú távú fenntartható sikerével kapcsolatos elvárások beemelése a vállalati vezetők felelős társaságirányítási magatartási szabályai közé elősegíti a társasági szféra működésében kívánatos változásokat. A fenntarthatósággal kapcsolatos jelentéstétel és nyilvánosság pedig további ösztönző erőt jelent ennek kapcsán, illetve lehetőséget biztosít a tudatos befektetőknek a fenntarthatósági elvárások érvényesítésére befektetői döntéseikben.

Gáspár Zsolt* : Az el salvadori Bitcoin-törvény gazdasági és jogi aspektusai

Absztrakt:

El Salvador a Bitcoin-törvény hatályba lépésével a világ első országává vált, ahol törvényes fizetőeszközként ismerték el a Bitcoint. Az törvény elfogadása után a lakosság, a hasonló gazdasági helyzetben lévő környező országok és – talán nem túlzás kijelenteni, hogy – az egész világ izgatottan figyeli a latin-amerikai országban zajló eseményeket. Egyesek lehetőséget látnak a Bitcoinban arra, hogy hosszútávú és fenntartható gazdasági fejlődést érjen el az ország, mások szkeptikusak és aggályaikat fejezik ki az intézkedéssel szemben. A tanulmány célja El Salvador gazdasági hátterének rövid felvázolása után a Bitcoin-törvény

---

³⁸ Európai Bizottság, 'Corporate sustainability reporting - EU rules require large companies to publish regular reports on the social and environmental impacts of their activities.' (n 27); Javaslat az Európai Parlament és a Tanács irányelve a 2013/34/EU irányelvnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és az 537/2014/EU rendeletnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő módosításáról, COM/2021/189 final.

* Dr. Gáspár Zsolt, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PTE ÁJK Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, doktorandusz, e-mail: gaspar.zsolt@pte.hu, mtmt: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10074177>

és az annak bevezetésére irányuló részletszabályokat tartalmazó szabályzat vizsgálata, illetve a törvény nemzetközi és nemzeti szintű fogadtatásának áttekintése.

Kulcsszavak: *Bitcoin, kriptovaluta, Latin-Amerika, jogalkotás, El Salvador*

I. Bevezetés

2021 nyarának talán a legnagyobb – a kriptovaluták világához kapcsolódó – történése volt a Bitcoin törvényes fizetőeszközként történő bevezetéséről szóló törvény elfogadása El Salvadorban. A törvényről szóló első hírek 2021. júniusában, az elfogadását követően jártak be az online médiát, mely egyrésztől köszönhető annak, hogy az ország elnöke, Nayib Bukele meglehetősen erős propagandát folytatott a Bitcoin legitim fizetőeszközként történő elfogadása mellett. A politikus reményei szerint éves szinten mintegy 400 millió dollárral csökkennek az el salvadoriak kiadásai, mivel az ország bruttó hazai termékének cca. 23 százalékát teszik ki az Egyesült Államokban élő salvadoriak hazautalásai, mely tranzakciók jutalékai ekképpen kikerülhetők lennének.¹

A Bitcoin rákényszerítése a lakosságra kétséget kizáróan egy kockázatos döntés, melynek lehetséges negatív hatásai megbecsülhetetlenek. Felmerül a kérdés, hogy miért határozott így az el salvadori vezetés, illetve milyen okok állnak a lépés hátterében. A kérdés megválaszolásához adekvátnak tartom El Salvador gazdaságának áttekintését az elmúlt néhány évtized viszonylatában. A térségben fennálló problémák gyökere meglehetősen régre nyúlik vissza, ugyanakkor a legnagyobb hatásukat az 1980-1990-es évek alatt fejtették ki, ekkor ugyanis az országban egy jelentős polgárháború zajlott, mely teljes egészében tönkretette El Salvador gazdaságát és infrastruktúráját. Az 1990-es évek közepére az ország kibővítette a szolgáltatóiparát, továbbá a 2000-es évek elejére² megfigyelhető volt a növekedés a mezőgazdasági termékek exportja terén is, illetve gyarapodtak az újjáépítési projektek is.³ Az ország hivatalos pénzneme eredetileg a peso volt az 1883-as első pénzügyi törvény óta, melyet 1892-ben Carlos Ezeta elnök neveztetett át colónra, ezzel tisztelegve

---

¹ „Elindult a kísérlet, mátol hivatalos fizetőeszköz a bitcoin a világ egyik országában”<https://www.portfolio.hu/uzlet/20210907/elindult-a-kiserlet-matol-hivatalos-fizetoeszkoz-a-bitcoin-a-vilag-egyik-orszagaban-499444>, (2021.09.20.)

² Breszkovics Botond: e-Észtország: Kriptoszabályozás. In: Szilovics, Csaba; Bujtár, Zsolt; Ferencz, Barnabás; Szívós, Alexander Roland; Breszkovics, Botond; Gáspár, Zsolt (szerk.) Gazdasági kihívások a XXI. században : Konferenciakötet. 2021. Pécs. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi Tanszék. pp. 41-54.

³ „Economy of El Salvador”: <https://www.britannica.com/place/El-Salvador/Economy>, (2021.09.21.)

Kolombusz Kristóf előtt. A salvadori colón (SVC) váltópénze a centavo volt, melyből 100 egység jelentett egy colónt. Ugyan a colón teljes mértékben csak 1919-re váltotta fel a pesot, értéke 1931-ig az amerikai dollárhoz kötődött. A 20. század ezt követő részében a colón önálló valutaként állt helyt, míg végül a polgárháború után az ország gazdasági stabilizálásának céljából a 2001-es pénzügyi integrációs törvény⁴ egy rögzített árfolyamot határozott meg az amerikai dollár és a salvadori colón között. A törvény értelmében emellett az amerikai dollár is elfogadásra került az országban, mint törvényes fizetőeszköz, a salvadori colón mellett, melyet azóta sem vontak ki a forgalomból.⁵ Óscar Cabrera, a Központi Bank korábbi elnöke szerint az alkalmazott árfolyam⁶ nem teremtette meg kellőképpen a vásárlóerő paritását, hiszen aki 875 colónt keresett, a törvény értelmében 100 dollárra tudta átváltani, míg ugyanez az intézkedés bevezetése előtt meghaladta a 200 dollárt. A lakosság tehát a gyakorlatban egy éjszaka alatt elveszítette a vásárlóerejének felét.⁷ A dollarizáció tehát csak részben működött El Salvadorban, ugyanakkor elmondható, hogy jelentősebb gazdasági fejlődést nem hozott az országnak. Nayib Bukele 2019-ben kezdte meg öt évre szóló elnöki megbízatását, ígéretet tett arra, hogy javítani fogja El Salvador befektetési környezetét, melyet átjár a bizonytalanság a befektetők részéről, akik a korrupciótól⁸ tartva nem mernek nagy beruházásokat kötni az országban. Emellett célul tűzte ki, hogy fellendíti a gazdaságot⁹, így részben ennek az ígéretének köszönhető a Bitcoin-törvény bevezetése. A törvény rendkívül megosztó fogadtatásban részesült a lakosság körében, de egy dologban mindenki egyetértett, mégpedig abban, hogy az elnök politikai karrierjének sorsa a Bitcoin-törvény rövid- és hosszútávú eredményeivel fog összefonódni. A tanulmány a továbbiakban a fent említett törvény és a bevezetésének megkönnyítése

---

⁴ Decreto No. 201. – Ley de Integración Monetaria. A teljes törvényt szöveget lásd eredeti nyelven: https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/171117_072919515_archivo_documento_legislativo.pdf, (2021.09.21.)

⁵ „SVC (El Salvador Colon)”: <https://www.investopedia.com/terms/forex/s/svc-el-salvador-colon.asp>, (2021.09.21.)

⁶ 1 USD = 8,75 SVC

⁷ „El Salvador marks 20 years of dollarization with weak economic impulse”: <https://ticotimes.net/2021/01/04/el-salvador-marks-20-years-of-dollarization-with-weak-economic-impulse>, (2021.09.21.)

⁸ Lásd bővebben: Kóhalmi László, 2015: A korrupció. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, továbbá Kóhalmi László, 2016: A korrupcióprevenció lehetőségei az üzleti szektorban. In: Magyar Jog 63 évf. 5. szám, pp. 290-298.

⁹ „El Salvador”: <https://www.heritage.org/index/country/elsalvador>, (2021.09.21.)

céljából kiadott szabályzat egyes elemeinek áttekintését, valamint az intézkedés nemzeti és nemzetközi fogadtatásának összevetését célozza.

II. A Bitcoin-törvény rendelkezései

El Salvador helyzete kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen a 2021-es „Bitcoin-törvény”¹⁰ („Ley Bitcoin”) elfogadásával a világ legelső országaként ismerte el a Bitcoin törvényes fizetőeszközként.¹¹ A törvény 2021. június 9-es elfogadásával és annak 2021. szeptember 7-ével történő hatályba léptetésével¹² rendkívül kevés idő állt rendelkezésére az új szabályozásnak megfelelő körülmények előteremtésére, illetve a lakosság átállására, ami jelentős nehézségeket okozhat, hiszen az új jogszabály az eddig fennálló állapothoz képest nagy mértékű változást célzott. Ezeknek a változásoknak a tartalma a következő:

- az amerikai dollár és a Bitcoin közötti átváltási árfolyamot a piaci viszonylatok határozzák meg¹³,
- minden árat fel lehet tüntetni Bitcoinban¹⁴,
- bármely adójellegű hozzájárulás teljesíthető Bitcoinnal¹⁵,
- a Bitcoin átváltása – a többi törvényes fizetőeszközhöz hasonlóan – nem esik többé a tőkejövedelem adó hatálya alá¹⁶,
- számviteli célokra az amerikai dollár használatos referenciaként¹⁷,
- minden gazdasági szereplőnek el kell fogadnia a Bitcoin, mint fizetőeszközt, ha valaki azt áruért vagy szolgáltatásért cserében felajánlja¹⁸,
- az állam – a magánszektor sérelme nélkül – olyan alternatívákat kínál, melyek lehetővé teszik a felhasználók számára a Bitcoin tranzakciók lebonyolítását, mint például a Bitcoin és az amerikai dollár közötti azonnali és automatikus átváltás

---

¹⁰ Decreto Legislativo No. 57, de fecha 8 de junio de 2021

¹¹ „El Salvador, primer país del mundo en reconocer al Bitcoin como moneda de curso legal” <https://www.asamblea.gob.sv/node/11282?fbclid=IwAR0caEsCLqZvcZeBFv1r6VsVqeDqOarJ7f0SHDth4GE9E7zxwe2f5bLlr9U>, (2021.08.31.)

¹² „La Ley Bitcoin de El Salvador”: <https://www.forbes.com.mx/nuestra-revista-la-ley-bitcoin-de-el-salvador/>, (2021.08.31.)

¹³ Ley Bitcoin, 2. cikk

¹⁴ Ley Bitcoin, 3. cikk

¹⁵ Ley Bitcoin, 4. cikk

¹⁶ Ley Bitcoin, 5. cikk

¹⁷ Ley Bitcoin, 6. cikk

¹⁸ Ley Bitcoin, 7. cikk

lehetősége¹⁹, emellett az állam támogatja továbbá a szükséges képzést, illetve a kellő mechanizmusokat, hogy a lakosság hozzáférhessen a Bitcoin tranzakciókhoz²⁰,

- az állam a 10. cikkben hangsúlyozza, hogy vállalja – egy végrehajtó szervén keresztül – a törvény alkalmazásához szükséges intézményi struktúra kiépítését.

A törvény záró rendelkezéseiben, pontosabban a 12. cikkben került rögzítésre a 7. cikkben taglalt kötelezettség (tehát a Bitcoin, mint fizetőeszköz elfogadására irányuló kötelezvény) alóli felmentés esete, mely azon gazdasági szereplőket mentesíti, akik „ismert és nyilvánvaló okokból kifolyólag nem rendelkeznek a Bitcoin tranzakciók lefolytatásához szükséges technikai feltételekkel”. Ugyanezen cikkben belül újfent megjelenik egy állami kötelezettségvállalás, miszerint megteszi a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a népszerűség számára elérhetővé váljanak a Bitcoin tranzakciók.²¹ Szintén ezen rendelkezések között szerepel egy visszaható hatályú intézkedés bevezetése is, miszerint minden olyan dollárban kifejezett kötelezettség, mely a törvény hatályba lépése előtt keletkezett, teljesíthető Bitcoin-nal.²² Kiemelendő a törvény 14. cikkében rögzített rendelkezés, miszerint a Bitcoin-törvény különleges jogerővel rendelkezik az alkalmazását illetően, melynek értelmében minden, a rendelkezéseivel ellentétes törvényt derogál.

III. A törvény alkalmazása és annak részletszabályai

A Bitcoin-törvény elfogadását követően El Salvador központi bankja (Banco Central de Reserva de El Salvador) 2021. augusztus 17. napjával kihirdette a Bitcoin-törvény gyakorlati alkalmazásának megkönnyítésére irányuló szabályzatát²³ (a továbbiakban Szabályzat). Ennek célja, hogy különböző elektronikus mechanizmusokon keresztül szabályozza azon, a pénzügyi szervezetek és szolgáltatók közötti kereskedelmi kapcsolatokban fennálló jogokat és kötelezettségeket, amelyek a digitális tranzakciók és fizetések megfelelő működéséhez járulnak hozzá.²⁴ Alanyi körét tekintve a Szabályzat kiterjed minden olyan bankra, hitelintézetre és takarékszövetkezetre, melyek a Bitcoin és a dollár közötti átváltási szolgáltatást kívánják nyújtani digitális Bitcoin tárca-szolgáltatásokon, pénzváltókon,

---

¹⁹ Az átváltási lehetőség működését, illetve annak korlátait a törvény 9. cikkének értelmében az erre a célra kiadott szabályzat határozza meg.

²⁰ Ley Bitcoin, 8. cikk

²¹ Ley Bitcoin, 12. cikk

²² Ley Bitcoin, 13. cikk

²³ „Normas técnicas para facilitar la aplicación de la Ley Bitcoin”

²⁴ Szabályzat 1. cikk

Bitcoin és dollár közötti pénzforgalmi szolgáltatásokon, vagy bármilyen – a Szabályzathoz kapcsolódó termékek vagy szolgáltatások értékláncában résztvevő – ügynökön keresztül.²⁵

1. Fogalmi alapvetések

A norma első fejezetében a célmeghatározáson és az alanyi kör behatárolásán kívül megjelenik egy viszonylag rövid fogalomgyűjtemény, melyben a Szabályzat – és azon keresztül a Bitcoin-törvény – alkalmazásának szempontjából lényeges kifejezések szerepelnek. A jogalkotó a fogalommeghatározásoknál inkább praktikussági szempontok alapján járt el, így részleteiben nem boncolgatta a szakkifejezések technikai sajátosságait, mélységében tehát nem foglalkozott az informatikai nézőpontból releváns jellegzetességekkel. Ennek egyik vetülete, hogy a fogalmak egy része nem kellően tisztázott, ugyanakkor nem informatikai szakemberek számára készült szabályzatról lévén szó, a jogalkotó a közérthetőséget helyezte előtérbe.²⁶ Fontosabb tény viszont, hogy mivel a Szabályzatot El Salvador központi bankja a kormánnyal együttműködve dolgozta ki és jelentette meg, így ezek a fogalmak az állam álláspontját is tükrözik bizonyos definíciókkal kapcsolatban. Kiemelendők az említett elemek közül – a teljesség igénye nélkül – a következők:

- Bitcoin: a Bitcoin-törvény szerinti törvényes fizetőeszköz, mely blokklánc-technológiára épül.
- Bitcoin-ATM: olyan elektromechanikai vagy digitális eszközökkel felszerelt gép, mely lehetővé teszi – más szolgáltatások mellett – készpénz felvételét, az egyes számlák közötti átruházásokat, illetve szolgáltatások fizetését.
- Digitális pénzváltó (exchange): a Pénzügyi Felügyelet által hitelesített, részvénytársaság formájában működő olyan gazdasági szervezet, mely Bitcoin és dollár közötti átváltási szolgáltatást nyújt, illetve aminek tevékenysége a Bitcoin adás-vétele elektronikus platformon vagy informatikai alkalmazáson keresztül a piaci kereslet-kínálati viszonyok által meghatározott árfolyamon.

---

²⁵ Szabályzat 2. cikk

²⁶ Breszkovics Botond, 2020: Wyoming: Liberal crypto regulation. In: Csiszár, Beáta; Hankó, Csilla; Kajos, Luca Fanni; Mező, Emerencia (szerk.) IX. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia. Tanulmánykötet. pp. 100-109.

- Bitcoin-letétkezelő: olyan vállalatok, amelyek 3. fél nevében letétkezelési szolgáltatásokat nyújtanak Bitcoin, vagy az ahhoz történő hozzáférés eszközei számára, privát titkosítási kulcsok formájában.
- Bitcoinnal és dollárral fizetési szolgáltatást nyújtó vállalkozások: olyan fix tőkével rendelkező részvénytársaságok, melyek célja a Bitcoinban, illetve dollárban történő fizetési szolgáltatásokra korlátozódnak, az erre a célra meghatározott követelményeknek megfelelően.
- Decentralizált nyilvántartás vagy blokklánc-technológia: olyan támogatási infrastruktúra és protokollok, melyek lehetővé teszik a különböző helyeken található számítógépek számára tranzakciók lefolytatását és érvényesítését és a nyilvántartás aktualizálását egy hálózaton keresztül történő szinkronizálás útján.²⁷

IV. A felügyelet²⁸ alatt állók kötelezettségei

A Szabályzat második fejezetében általános, illetve speciális kötelezettségeket állapít meg a felügyelet alatt álló piaci szereplők részére, melyek az alanyi kör tárgyalásánál már felsorolásra kerültek. Az általános követelmények között szerepel, hogy a szolgáltatók az üzleteiket becsülettel és sértetlenül folytassák le, legyenek kellő figyelemmel az ügyfelek szükségleteire és érdekeire, a velük történő kommunikáció során tisztán és világosan fogalmazzanak, legyen elegendő pénzügyi és nem pénzügyi forrásuk a szolgáltatások nyújtásához és az ügyfelek kezeléséhez, illetve hogy hatékonyan, kellő hozzáértéssel, óvatossággal és szorgalommal lássák el az adminisztrációs feladataikat, illetve ezeket az elveket tartsák szem előtt az üzletek lebonyolítása során, beleértve a megfelelő kockázatkezelést, mind a vállalkozás, mind az ügyfelek számára. Az általános kötelezettségek között szerepel továbbá, hogy a vállalkozás rendelkezzen megfelelő tőkével az ügyfelek pénzének, illetve eszközeinek védelmére, amennyiben felelősek értük. Emellett rendelkezzenek hatékony vállalatirányítási megállapodásokkal, magas színvonalú biztonsági hozzáférési protokollal és rendszerrel, pénzügyi bűncselekmények (pl.: pénzmosás, terrorizmus finanszírozása) megelőzésére és felderítésére irányuló szabályrendszerrel, illetve ún. készenléti megállapodásokkal a vállalkozás lehetséges felszámolására irányulóan.²⁹

---

²⁷ Szabályzat 3. cikk

²⁸ A fogalmi alapvetésben a jogalkotó egyértelműsíti, hogy a Szabályzat esetében a felügyelet alatt a Pénzügyi Felügyelet értendő.

²⁹ Szabályzat 4. cikk

A Szabályzat az 5. cikkben nevesíti az üzleti modellre vonatkozó speciális követelményeket, melyek a következők:

- fogyasztóvédelmi politika és eljárás szabályozása,
- meghibásodások vagy megszakítások esetére történő készenléti mechanizmusok létrehozása,
- minden műveletről biztonsági mentés készítése, illetve annak megőrzése az adott művelet végrehajtásától számított 15 évig,
- a pénzmosás elleni törvény alanyaként a nemzeti, illetve emellett a nemzetközi pénzmosás elleni rendelkezések betartása, amely kiterjed különösen:
  - a kockázatalapú megközelítésre és kezelési intézkedésekre;
  - az ügyfeladatok nyomon követhetőségére és továbbítására;
  - az ügyfél -átvilágításra;
  - a politikai személyek átvilágítására;
  - az új technológiák alkalmazására;
  - az elektronikus átutalások nyomon követésére, ellenőrzésére és jelentésére;
  - a belső ellenőrzésekre; illetve egyebek mellett
  - a gyanús tranzakciók jelentésére.
- világos és időszerű felvilágosítás az ügyfeleknek a nyújtott szolgáltatásokról, a hozzájuk való hozzáférés feltételeiről, beleértve az árakat és jutalékokat,
- információszolgáltatás a hatóságok részére, az általuk megszabott határidőn belül,
- a felhasználási szabályok és a Bitcoin használatával kapcsolatos kockázatok közzététele,
- oktatási programok létrehozása az adott piaci szereplő termékeiről és a Bitcoin használatáról,
- képzési programok létrehozása az alkalmazottak számára,
- a vállalatirányítási és kockázatkezelési politikájának a Szabályzathoz történő egyeztetése.³⁰

---

³⁰ Szabályzat 5. cikk

V. A Szabályzat előírásai a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának vonatkozásaiban

A törvény ellenzőinek egy része a kriptovaluták és a pénzmosás összefüggéseiben³¹ látja az új fizetőeszköz veszélyeit, nem alaptalanul, hiszen a pénzmosásnak, illetve a terrorizmus finanszírozásának³² egy olyan, viszonylag új keletű metodikáját segítik elő, melyek mind a nyomozás, mind a büntetőeljárás³³ számára jelentős kihívásokat támasztanak, illetve az említetteken túlmenően más bűncselekmények³⁴ megkönnyítésére vagy elfedésére is alkalmazzák a bűnelkövetők. A Szabályzat VII. fejezetében foglalkozik a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása és a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megelőzésével. A 36. cikkben a szervezeti struktúrával kapcsolatosan előírja egy megfelelési tisztségviselő megválasztását a kötelezett intézetek részére. Előírja továbbá, hogy a kötelezetteknek létre kell hozniuk egy pénzmosás elleni bizottságot (továbbiakban Bizottság) – A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának kezeléséről szóló technikai szabályokkal összhangban –, melyet a Központi Bank Szabályozási Bizottságának is jóvá kell hagynia.³⁵ A Bizottságnak legalább öt taggal kell rendelkeznie, melyek: az igazgatótanács igazgatója vagy azzal

---

³¹ Gál István László, 2021: A pénzmosás új elkövetési tárgya. In: Bujtár Zsolt; Szívós Alexander Roland; Gáspár Zsolt; Szilovics Csaba; Breszkovics Botond (szerk.): Kriptoeszközök világa a jog és gazdaság szemszögéből: Konferenciakötet - Válogatott tanulmányok. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 105-112.

³² Lásd bővebben: Gál István László, 2016: A terrorizmus finanszírozásának fogalma és technikái a XXI. században. In: Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos-Szakmai Folyóirata 2. évf. pp. 81-98., továbbá

Gál István László, 2017: The sources and techniques of the terrorist financing. In: Nikolina Grbić Pavlović (szerk.): Usaglasavanje Pravne Regulative sa Pravnim Tekovinama (Acquis communautaire) Evropske Unije: stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih: zbornik radova. Banja Luka, Think Tank Banja Luka, pp. 163-173., továbbá

Gál István László, 2017: Freedom, security, terrorism and terrorist financing. In: Zoran Pavlović; Ivana Stevanović (szerk.): Freedom, Security: the Right to Privacy = Međunarodna naučna konferencija "Sloboda, bezbednost--pravo na privatnost: zbornik radova. Novi Sad, Instituta za kriminološki i sociološki istraživanja, pp. 419-437.

³³ Polt Péter, 2021: A 21. század kihívásainak hatása a büntetőeljárásra: Kriptovaluták, azaz az új vagyoni értékek büntetőjogi kérdései. In: Barabás Andrea Tünde; Christián László (szerk.): Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, pp. 419-428.

³⁴ Tóth Dávid, 2019: Crimes in Connection with Cryptocurrencies. In: Journal of Eastern-European Criminal Law. 6 évf. 2. szám, pp. 193-206.

³⁵ Szabályzat 37. cikk

egyenértékű személy, a vezérigazgató vagy az ügyvezető igazgató, a kockázati és műveleti vezető vagy igazgató, a jogi igazgató vagy azzal egyenértékű személyek, illetve a fent említett megfelelőségi tisztségviselő.³⁶

A Szabályzat 43. cikke foglalkozik részletekbe menően a digitális azonosításra vonatkozó követelményekkel. Ennek eszközei között nevesíti többek között a digitális adatlábnyomok rekordját, a hitelesítési folyamatokat, a biometrikus adatokat, a személyi azonosító okmányok szkennelését, a földrajzi helymeghatározást, az IP-cím felismerését, más hasonlóképpen szigorú és megmásíthatatlan technikák alkalmazásával együtt.

Az állami tisztségviselőkkel és a politikai közszereplőkre is kitér a Szabályzat a 46-47. cikkben, ahol felsorolja azokat a személyeket, akiknek a második mellékletben szereplő adatlapot kell kitölteniük. Ennek keretein belül nyilatkozniuk kell a betöltött tisztségükről, a kinevezésük időtartamáról, a gazdasági tevékenységükkel kapcsolatba hozható üzleti partnereikről, a házassági vagy élettársukról, illetve azon gazdasági társaságokról, melyek hozzá kapcsolhatóak.

VI. A Bitcoin-törvény fogadtatása

Az új törvénnyel szembeni kétségek és a Bitcoin-szkepticizmus jegyében El Salvadorban 2021 augusztusában és a törvény hatályba lépését követő napokban folyamatos tüntetésekkel kívánta demonstrálni a nép az aggodalmát. A tiltakozók egy része egyfajta korrump, állami pénzmosást vélt gyanítani az újonnan bevezetett fizetőeszköz mögött, míg mások a jövőjüket, többek között például a nyugdíjukat féltették³⁷, hiszen az – El Salvador által immár viszonylag régóta³⁸ törvényes fizetőeszközként használt – amerikai dollár továbbra is egy stabilabb, megbízhatóbb opció a salvadoriak szemében.³⁹ A Közép-Amerikai Egyetem (Central American University) augusztusi felmérése szerint az el salvadori lakosság 65%-a nem ért egyet a szóban forgó törvénnyel, mindazonáltal ugyanezen felmérés eredményei szerint – dacára a népszerűtlen új törvénynek – Nayib Bukele támogatottsága az

---

³⁶ Szabályzat 38. cikk

³⁷ „Bitcoin law protests break out in El Salvador as Central American neighbours wait to see its success”: <https://www.euronews.com/next/amp/2021/08/28/bitcoin-protests-break-out-in-el-salvador-as-central-american-neighbours-wait-to-see-its-s?fbclid=IwAR3xrHiHIJ2QhLpWTF3yAwlxgp59CCzom0ylwXJVjnPMH9FNm2fH4vDOFY>, (2021.09.15.)

³⁸ Elpais.com: https://elpais.com/diario/2001/01/03/internacional/978476403_850215.html, (2021.09.15.)

³⁹ Fontos megjegyezni, hogy a törvény értelmében a Bitcoin nem váltja fel az amerikai dollárt teljesen, az USD továbbra is törvényes fizetőeszköz marad El Salvadorban.

ország lakosságának körében cca. 76% körülre tehető.⁴⁰ Miközben a lakosság nagy része szkeptikusan fogadta a törvényt, nem túlzás kijelenteni, hogy a fél világ kíváncsian követi figyelemmel az el salvadori eseményeket. Egyrészt a kriptobefektetők számára sem tiszta, hogy miképpen fogja befolyásolni a kísérlet a Bitcoin árfolyamát, másrészt több hasonló gazdasági helyzetben – és az Egyesült Államok valutájától való gazdasági függésben – lévő ország számára is felmerülhet a Bitcoin törvényes fizetőeszközként történő bevezetésének lehetősége, amennyiben a kísérlet pozitív tapasztalatokkal zárul.

A nemzetközi életben is megosztó a fogadtatása a Bitcoin törvényes fizetőeszközként történő elismerésének. A törvény hatályba lépése előtt El Salvador a Világbankhoz fordult az új fizetőeszköz bevezetéséhez történő segítségnyújtás reményében, ugyanakkor a kérelem elutasításra került. Ennek okául a Világbank egyrészt a transzparencia hiányát, másrészt a Bitcoin-bányászat környezetkárosító hatásait jelölte meg.⁴¹ A Világbank mellett a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, a továbbiakban IMF) is kifejezte aggályait az el salvadori helyzettel kapcsolatban. A szervezet szerint a Bitcoin egy túlságosan ingatag rendszer, amely elrugaszkodott az igazi gazdaságtól, így ehelyett egy saját, eddig nem létező rendszert kellett volna létrehoznia El Salvadornak.⁴² A kriptovaluták

---

⁴⁰ „Glitches, protests as Bitcoin becomes legal tender in El Salvador”: <https://www.aljazeera.com/economy/2021/9/7/glitches-protests-as-bitcoin-becomes-legal-tender-in-el-salvador>, (2021.09.15.)

⁴¹ „World Bank rejects El Salvador request for Bitcoin help”: <https://www.bbc.com/news/business-57507386>, (2021.09.20.)

⁴² Akár a digitális jegybankpénz (CBDC) is felmerülhetett volna egy lehetőségként, mely nagyobb mértékű függetlenséget és stabilitást biztosított volna az ország részére vagy a stabilpénzek közül azok, melyek USA dollárhoz kötött értéke a lakosság az új pénznem bizalmát is erősíthette volna. A témáról lásd bővebben:

Bujtár Zsolt, 2021: A digitális jegybankpénz kihívásai a monetáris politika területén. In: Bujtár Zsolt; Szívós Alexander Roland; Gáspár Zsolt; Szilovics Csaba; Breszkovics Botond (szerk.): Kriptoeszközök világa a jog és gazdaság szemszögéből: Konferenciakötet - Válogatott tanulmányok. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 123-135., továbbá Bujtár Zsolt, 2021: Central Bank issued digital currency – digital dollar: US CBDC. In: Szilovics Csaba; Bujtár Zsolt; Ferencz Barnabás; Szívós Alexander Roland; Breszkovics Botond; Gáspár Zsolt (szerk.): Gazdasági kihívások a XXI. században: Konferenciakötet. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pénzügyi Jogi és Gazdasági Jogi Tanszék, pp. 13-22., illetve

Bujtár Zsolt, 2019: Central bank issued digital currencies: is it a solution or a problem? In: Glavanits Judit; Horváthy Balázs; Knapp László (szerk.): EU Business Law and Digital Revolution: Selected Studies from New Fields of Technology. Győr, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 75-76.

előnyeinek említése mellett az IMF kiemelte, hogy bár léteznek viszonylag biztonságos kriptoeszközök, az azok által hordozott veszélyek és kiadások túlmutatnak a potenciális előnyökön. Végül az IMF is megjegyezte a Bitcoin-ökoszisztéma környezetkárosító hatásait – kiváltképp a bányászat és az áramfogyasztás összefüggésében – melyek jelentős ökológiai problémákat eredményezhetnek.⁴³

VII. Összegző gondolatok

A rövidtávú tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy a Bitcoin törvényes fizetőeszközként történő használatának veszélyei már a törvény hatályba lépésének első napján megmutatkoztak, ugyanis egy nap leforgása alatt majdnem 10.000 dollárt esett a Bitcoin árfolyama⁴⁴, ami tökéletesen tükrözi a stabilitás és a szabályozottság hiányát. Az alábbi grafikonon jól látható az el salvadori kísérlet hatása a Bitcoin árfolyamára:

*1.ábra: A Bitcoin árfolyama 2021. szeptember 5-11. között.
Forrás: <https://coinmarketcap.com/hu/currencies/bitcoin/>*

Felmerül a kérdés, hogy a Bitcoin elfogadására kötelezett gazdasági szereplők árfolyam-ingadozásokból fakadó nagy mértékű veszteségei milyen mértékben kerülnek megtérítésre az állam által. További kérdéseket vet fel az is, hogy milyen gazdasági hatásai lesznek az

⁴³ „El Salvador Adopting Bitcoin Is "An Inadvisable Shortcut": International Monetary Fund”: <https://finance.yahoo.com/news/el-salvador-adopting-bitcoin-inadvisable-230759697.html>, (2021.09.20.)

⁴⁴ „El Salvador’s Bitcoin Law Is a Farce”: <https://foreignpolicy.com/2021/09/17/el-salvador-bitcoin-law-farce/>, (2021.09.20.)

országra nézve az állam által vásárolt nagyjából 700 Bitcoin⁴⁵ értékcsökkenése esetén. Az állami szintű kriptó-befektetés mellett El Salvador elkülönített továbbá egy 150 millió dolláros alapot a törvény bevezetésének megkönnyítésére⁴⁶, mely amennyiben felhasználásra kerül és a kísérlet nem vezetne pozitív eredményre, további veszteségként lesz értékelhető.

A törvény kiszámíthatatlan gazdasági hatásain túlmenően megemlítendőek az új pénzügyi környezet miatt felmerült jogalkotási és jogalkalmazási kérdések is, hiszen a jogszabály értelmében a Bitcoin nem csak gazdasági, de jogi értelemben is a törvényes fizetőeszközök kategóriájába esik. Ebből kifolyólag mind a polgári, mind a büntető törvénykönyvek revíziója, mind az eljárásjogi szabályok⁴⁷ aktualizálása szükséges lenne az esetlegesen kialakuló jogviták, illetőleg a jövőben elkövetett bűncselekményekre történő felkészülés szempontjából, ugyanis ennek hiányában a jogalanyok ki fogják használni a szabályok hiányából vagy kétes értelmezéséből fakadó bizonytalanságokat.

---

⁴⁵ „El Salvador buys 150 more bitcoins, president says”: <https://www.reuters.com/business/finance/el-salvador-buys-150-more-bitcoins-president-says-2021-09-20/>, (2021.09.21.)

⁴⁶ „El Salvador Congress backs \$150 million fund for Bitcoin ahead of adoption as legal tender”: <https://www.euronews.com/next/2021/09/01/el-salvador-congress-backs-150-million-fund-for-bitcoin-ahead-of-adoption>, (2021.09.21.)

⁴⁷ Lásd: Tóth Dávid, 2020: Digitalization trends in the Hungarian Criminal Procedure. In: Belaj, Ivan; Vajda, Halak Željka; Slobodan, Stojanović (szerk.): 10. Međunarodna Konferencija Razvoj Javne Uprave. Vukovar, Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, pp. 309-316.

Yurt Enver* : ESG- Environmental Social Governance or Eine scheinheilige Geschichte

Abstract:

Nowadays it seems that ESG has become a very fashionable expression. Basically, it is obvious, that people, implementing this philosophy, are touching a very important topic, the future of mankind on earth.

ESG is appearing in various areas of life, such as investments, company policies, political movements or simply in our daily life, when it comes to selecting trash. Companies are marketing themselves as being ESG-friendly, such as Tesla does. At the same time, Tesla is accepting Bitcoin as a means of payment. Investors are buying “ESG stocks” apparently because they want to support these companies in their efforts to save the world. Very nice behavior if it was true in all cases. Not only companies like Tesla are behaving sanctimoniously as I described above but unfortunately it is more than likely, that investors do so too. They are not investing in “ESG stocks”, because they want to contribute to the movement to protect our environment. Moreover, they recognized the above-mentioned fashion and want to maximize their return on investment.

---

* Dr. Yurt Enver, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PTE ÁJK Pénzügyi Jogi és Gazdasági Tanszék, doktorandusz.

This publication is deemed to find out, how honest the “ESG movement” is or how ruthless people are misusing a basically very important and honorable issue to draw a maximum of benefits for themselves.

Keywords: *ESG, Environmental Social Governance*

I. What is ESG? Meaning and definition:

ESG means Environmental Social and Governance and refers to the three key areas when measuring the sustainability and ethical aspects of an investment in an enterprise or company. Those, socially responsible investors check companies out by using ESG criteria to screen them. Furthermore, it is a fashionable term used in capital markets and frequently used by investors to evaluate the conduct of companies, as well as forecasting their future financial performance.

The important Environmental Social and Governance factors are a checklist of non-financial performance indicators, which include sustainable, ethical, and corporate government aspects, such as making sure there are concrete plans in place to ensure accountability and managing the enterprise carbon footprint.¹ The number of investment funds that implies ESG factors has been growing rapidly in the last years and is expected to continue rising over the decade to come.

II. What criteria are applied in the mentioned areas?

Environmental criteria, which examines how a company performs, when it comes to protecting our natural environment focusing on:

- carbon emission reduction
- water pollution and wasting of water
- air pollution
- deforestation
- resource depletion
- climate change

Environmental factors include the contribution a company or government makes to climate change through greenhouse gas emissions, along with waste management and energy

---

¹ Market Business News: What is ESG? Definition and meaning: <https://marketbusinessnews.com/financial-glossary/esg-definition-meaning/>, (2021.11.09)

efficiency. Its efforts to combat global warming and reducing pollution as well as decarbonizing are playing a central role.²

Social criteria, which examines how the corporation treats people, and is focusing on:

- mental health
- community relations
- gender and diversity inclusion
- data hygiene and data security
- handling of customer
- employee relations
- working conditions and labour security (including child labour or slavery)

Social include human rights, labour standards, any exposure to illegal child labour. A social aspect is also when a company is well integrated with its local community.

Governance criteria, which examines how a company policies itself and is governed mainly focuses on:

- executive compensation guidelines
- Board of directors and its configuration
- Political and religious standpoint
- tax strategy
- corruption and bribery

Governance refers to a pool of rules or principles defining rights, responsibilities, and expectations between different stakeholders in the governance of companies. A precisely defined corporate governance system can be used to balance and regulate interests among stakeholders in order to maintain a long-term stability.³

---

² Robeco: Sustainable Investing Glossary - What is ESG?: <https://www.robeco.com/en/key-strengths/sustainable-investing/glossary/esg-definition.html>, (2021.11.09)

³ Bujtár Zsolt, 2016: Az eszközalapú kereskedelmi kötvény Egyesült Államokbeli tündöklésének és bukásának okai JURA 22. évf. 2. szám pp. 214-224.

Governance can also refer to the standard of government of nations. A so-called “Country Sustainability Ranking“ is scoring and measuring the governments, which is issued by S&P global.⁴

III. How Does the Meaning of ESG Vary for Corporates, Investors, Governments and Society?

What Is ESG for Corporates?

“When it comes to ESG, corporates are looking at this through the lens of business opportunities; [...] new markets that they can open up and sell to, cost reduction, and also integrated risk management.” Ezekiel Ward, founder of North Star Compliance Ltd.

New markets could include:

- Millennials, where 83% of consumers want brands to comply with their values
- The LGBTQ+ community — and potentially their friends and families
- Environmentally conscious consumers
- People from demographics or ethnic groups that have previously not engaged with your brand

Cost reductions could include:

- Reduced employee attrition and associated reduced recruitment and retention costs
- A lowered risk of financial penalties resulting from regulatory compliance breaches
- The cost benefits of more sustainable, less volatile supply chains

IV. What is meant by integrated risk management and how is it a business opportunity?

Integrated risk management (IRM) is a set of practices and processes designed to improve corporate decision-making and performance. IRM is designed to provide an integrated view of an organization’s risk management approach, often assisted by supporting technologies, and is an accepted approach to managing corporate risk.⁵

At Diligent’s Future of GRC webinar in April 2020, Ezekiel Ward, the founder of North Star Compliance Limited, noted the close connection between ESG and IRM, saying that “a trend like ESG is actually the same thing as integrated risk management,” enabling organizations’

---

⁴ Cowen: ESG As Government Policy: <https://www.cowen.com/insights/esg-as-government-policy/> , (2021.11.09)

⁵ Bujtár Zsolt, 2016: Eladó az egész világ? Avagy - ETF-k szabályozási kérdései JURA 22. évf. 1. szám pp. 171-181

leaders to gain a holistic view of risk across internal audit, compliance, health and safety, HR, and other functions.⁶

“ESG, as I refer to integrated risk management in corporates, is one thing that I see carrying on in 2021.” Ezekiel Ward, founder of North Star Compliance Ltd.

V. What Is ESG for Investors?

“For investors, ESG is broadly a checklist to say yes, you know the companies in our portfolio [...] have these factors, and that should lead to better returns.” - Ezekiel Ward, founder of North Star Compliance Ltd.

For investors, environmental, social and governance considerations are a growing priority — and with good reason. ESG performance has been shown to correlate strongly with financial performance; companies in the S&P 500 that ranked in the top quintile for ESG factors outperformed those in the bottom quintile by more than 25 percentage points between the start of 2014 and the end of June 2018.

Stock prices of companies with high ESG rankings also tend to be less volatile, whereas “high ESG controversy” events can cause a company’s stocks to underperform the market for as long as two years.

With ESG scores and rankings increasingly being published in the public domain, the importance of investing in ESG-focused organizations is growing. And it’s not just published ESG metrics that are attracting investor attention; the reputational value of a proactive approach to environmental, social and governance issues is also being recognized. Today, intangible assets like reputation account for more than 80% of an organization’s S&P asset value. Not surprising, then, that ESG-oriented investing has experienced a meteoric rise in recent years.⁷

VI. What Is ESG for Governments?

“Governments are looking at driving change through policy, and that’s driven by electoral forces, that’s driven by some hard realities on security and infrastructure. So, governments

---

⁶ Deloitte: Integrating ESG risk into a risk management framework: <https://www2.deloitte.com/ie/en/pages/financial-services/articles/esg-risk-management-framework.html>, (2021.11.09)

⁷ Environmental social and governance (ESG) investing : <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/esg-investing.htm>, (2021.11.09)

again have quite [a] different policy-driven perspective.” - Ezekiel Ward, founder of North Star Compliance Ltd.

Increased focus on ESG across the business and political spectrum has made this a vital issue for governments worldwide. Although the coronavirus pandemic may have pushed ESG down the agenda in the short term, imperatives like the publication of the 2021 IPCC report on climate change are again making it a priority topic.

Although governments may have had to take their eyes off the ball momentarily, ESG issues like social injustice and climate change threaten to damage the fabric of society unless they are tackled.⁸

VII. What Is ESG for Society?

“Society as a whole is driving at with ESG, and that’s [a] fundamental change. [...] As individuals, we really want to look after where we live [...], the planet and these forces which we’ve become very much aware of especially on the climate side but also on the social side through globalization and some of the outsourcing of problems from wealthier countries to less regulated areas.” - Ezekiel Ward, founder of North Star Compliance Ltd. Society faces challenges from the issues outlined above; the government’s strategies for tackling injustice and inequality and addressing environmental impacts will fundamentally impact societies’ ability to function.

As investors drive corporates towards greater ESG accountability, the broader society will be impacted, whether as employees, consumers, stakeholders, or those living in the shadow of organizations operations.⁹

VIII. How ESG Investing Is Growing and Changing

ESG investment began in the 1960s. While certain ethical concerns have changed, the principle of sustainable investing remains the same. More and more investors are adopting ESG criteria as a tool to evaluate potential investments alongside traditional financial analysis.

According to a report by PWC, the practice of ESG investing has grown over the last few

---

⁸ BDO Blog: Improving Sustainability in Central Government – ESG Considerations: <https://www.bdo.co.uk/en-gb/insights/advisory/risk-and-advisory-services/improving-sustainability-in-central-government-esg-considerations>, (2021.11.09)

⁹ IPE: ESG: Society first, profits second: <https://www.ipe.com/esg/esg-society-first-profits-second/10053002.article>, (2021.11.09)

years. The report states that the ESG asset pool will continue to grow rapidly and become essential in the investment process in the coming years. The growth of ESG investing can be boiled down to three reasons, according to financial firm MSCI:

- The world as we know it is changing.
- The next generation of investors is changing the way investment works.
- Data and analytics have evolved to provide more information than ever.

IX. The World

The face of our planet is literally shifting as a result of climate change. Droughts, food insecurity, and rising temperatures have a domino effect on the environment that impacts multiple sectors.

New risk factors are cropping up for investors, and new regulations are being enacted to mitigate the effects of environmental damage. Mass migrations and displacement from climate crises are changing the demographic makeup of certain areas — and preparing for those crises is changing the way we live our lives.

As technology advances and becomes more widely available, data privacy and security have also become something companies can't ignore. In the wake of high-profile data breaches, companies are wisely tightening their security protocols. As these companies adapt, investors might change their strategies accordingly.¹⁰

X. Investors

Today's generation of investors is on the receiving end of a massive wealth transfer from the Boomer generation — as much as \$68 trillion according to one report by CNBC. And the people inheriting that wealth may think differently about how it should be invested than the generation they're inheriting it from.

According to a 2016 Bank of America report on ESG investing, \$15-20 trillion of that money could go into ESG assets in the next couple of decades. If that happened, it could roughly double the size of the U.S. market.

Millennial-aged investors, and women, in particular, are holding the companies they invest in a higher standard. 67% of them believe that investments are a way for them to express

---

¹⁰ Insights Diligent: What is Environmental, Social and Corporate Governance (ESG)?:
<https://insights.diligent.com/esg/>, (2021.11.09)

“social, political, and environmental value,” as opposed to 36% of Boomers. A few more statistics on the newest generation of investors as cited by MSCI:

- Millennials are more than twice as likely to be interested in investments that are dedicated to solving societal or economic problems.
- 90% of millennials wealthy enough to do so want to increase allocations to responsible investments over the next five years.
- 84% of millennials surveyed in a study by Morgan Stanley said they were interested in more sustainable investing.
- The Morgan Stanley report also claims 71% of individual investors are interested in sustainable investing.

XI. ESG Sets a New Standard in Finance and Operations Principles

What once was seen as a less profitable, niche area of investing is moving to the forefront. The rise of green energy, the need to combat climate change, and growing public knowledge of the supply chain are all driving consumers to brands that adopt ESG finance and operations principles. And investors are following suit.

Because of that, companies like J.P. Morgan and Goldman Sachs are tracking ESG investments closely, taking them more seriously than ever before. Organizations are responding by implementing actions to ensure their approach delivers on the ESG performance investors and their advisers are seeking. Diligent’s ESG Solutions can help by providing organizations with the structure, rigor and metrics they need to report comprehensively on ESG performance, track improvements and evidence successes.¹¹

XII. The Role of ESG Software in Supporting Successful ESG Programs

ESG software is playing an increasingly central role in many organizations’ ESG programs. The data challenges posed by a need for robust ESG reporting may seem daunting, but there is a range of solutions available to make sense of your various ESG initiatives. An ESG data management solution can help coordinate the moving parts, report on progress and stay ahead of activists, investors and competitors. Choosing the right solution is vital, and organizations should prioritize five key criteria and areas of functionality when shortlisting options:

---

¹¹ Santander: What are sustainable finance and ESG?: <https://www.santander.com/en/stories/what-are-sustainable-finance-and-esg-?>, (2021.11.09)

- Flexibility
- Data collection
- Monitoring and reporting
- Specialized functionality in climate/sustainability and executive compensation
- Service and support

With ESG only anticipated to grow in importance among consumers, legislators, regulatory bodies, and investors, you need to get ahead of the game when it comes to ESG data collection, benchmarking and reporting.

You need to be audit-ready, with documentation and reports that stand up to scrutiny as ESG reporting becomes the norm. And the solution you choose needs to be flexible and scalable, so it evolves with changing ESG priorities and external drivers. ¹²

XIII. Summary

In the last few years, we have come across these three letters more and more frequently, which originally meant something like environmentally friendly, socially responsible, and responsible corporate management. As mentioned about ESG has become a science now a days and is part of today's modern business management. These three letters characterize this buzzword. What is actually behind it. Nothing else than that one should deal responsibly with nature but also with one's property. As law experts, that sounds familiar to us. Almost every constitution in democratic countries prescribes a responsible handling of property. For example, Article 14 of the German Constitution: "Property obliges, its use should also serve the common good". Almost the same wording is also used in the Hungarian Constitution, which can be found in Art. XIII. For me the question arises, why is this self-evident fact now becoming a buzzword, even though we have been expecting it from people in our laws for decades? Probably therefore, because a lot of people now see that it is really already 5 to 12, and that we are visibly depleting our natural resources and destroying the earth. Global warming, ever more extreme natural disasters, smog and bad air in the big cities make it clear to everyone how things are with us. To make matters worse, of course, our potable water supplies are disappearing rapidly, so that in many countries in this world millions of people get sick and die as a result. Of course, the unfair distribution of property and goods plays a

---

¹² Forbes: Why Enterprise Software Must Embrace ESG: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2021/08/16/why-enterprise-software-must-embrace-esg/?sh=505f044a2aed>, (2021.11.09)

major role. The poor are getting poorer, and the rich are getting richer. This is also clearly visible in the current Covid-19 pandemic. While in many third world countries millions of people have not even received the first vaccination, people in rich countries are already receiving the third dose. If there is a war anywhere in the world, the UN sends peacekeepers (blue helmets) to such regions, above all to protect the civilian population. Wouldn't it be much more important to send such troops to Africa or South America to stop the deforestation of the rainforests that threatens all of humanity on earth. Without rainforests, not only will the earth's climate change, but there will also be no more oxygen. What is a greater threat to humanity, a regional war, or the destruction of the earth as a habitat for all living beings?

The big question remains, is ESG the solution to the problems outlined above? Certainly not, but it is a step in the right direction. Especially through the "social networks" one can sensitize masses of people who could then bring about a change. As mentioned above, we probably don't have much time left to stop the destruction of the earth. It has been scientifically proven that the effect of the freons (propellant gas in sprays) on our ozone layer will only be visible in ten years, i.e., if we stop spraying freons from today, the ozone layer will still be destroyed in the next ten years. That is why I believe that we will reach the so-called "point of no return" very soon. This expression is used in aviation when an aircraft is over the ocean and the fuel is no longer sufficient to either reach the airport at the destination or to return. The crash of the machine over the water is inevitable. Even if ESG is a step in the right direction, it should not be overlooked that many companies and people take advantage of this inherently positive movement for their own selfish goals. Take the example of Tesla. As a manufacturer of electric cars, Tesla describes itself as an "ESG company" because the company produces carbon-free cars. At the same time, however, Tesla announces that it will accept Bitcoin as a means of payment. Everyone knows that the "Bitcoin mines" need huge energy sources, which are mostly not carbon-free. If that's not hypocritical.

It is the same with investors on the stock exchange. Many investors buy "ESG-friendly" stocks or ETFs, not always because they want to save the earth with them, but because they have recognized that these securities currently have an upward potential for them. You're just riding this wave.

In summary, I believe that ESG is a good initiative, but only when politics and business do not only react hypocritically and take real honest and tangible measures to save our future. From a legal point of view, we have had the legal framework for decades to issue specific

bans for those who destroy our environment and thus endanger human existence. The most basic human right is the right to life and here the life of all people in this world is endangered. Wouldn't that be a case for the "International Court of Human Rights" in The Hague? Certainly yes, if it were not for the selfish interests of individual states and the financial power of the industrial lobby.